

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

В.Ю. Кашеєва, Н.З. Карацева, О.К. Трофимова

ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Навчальний посібник
для студентів факультету заочного навчання

Харків “ХАІ” 2007

УДК 658.016.8(075.8)
ББК 65.29-93я73
К 65

Процедура банкрутства підприємств/ В.Ю. Кащєєва, Н.З. Карацева, О.К. Трофимова. – Навч. посібник для студентів факультету заочного навчання. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т “Харк. авіац. ін-т”, 2007. – 74 с.

Розглянуто теоретичні основи розвитку та функціонування інституту банкрутства в Україні, основні аспекти провадження справи про банкрутство підприємств, правове та фінансове забезпечення судових процедур при банкрутстві.

Описано особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів господарювання, таких, як містоутворюючі підприємства, особливо небезпечні підприємства, сільськогосподарські підприємства, комерційні банки, страхові компанії та ін.

Проаналізовано нормативно-методичне забезпечення процесів санації та банкрутства в Україні, наведено приклади контрольних запитань, тестів і завдань для практичних занять, а також теми рефератів для виконання контрольних робіт.

Для студентів економічних спеціальностей при самостійному вивченні дисципліни “Фінансова санація та банкрутство підприємств”.

Іл. 7. Бібліогр.: 11 назв

Рецензенти: проф. В.І. Успенко,
проф. В.М. Гриньова

ВСТУП

У будь-якій державі в процесі трансформації економіки відбуваються докорінні зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищах функціонування господарюючих суб'єктів. Для цього періоду характерні спад обсягів виробництва, зниження фінансової стійкості більшості підприємств, зростання кількості банкрутств.

Загально визнаними основними цілями інституту банкрутства в країнах з ринковою економікою є стимулювання розвитку підприємницької діяльності, зростання ефективності економіки, забезпечення рівності прав, обов'язків і відповідальності суб'єктів ринку, очищення ринків від недієздатних учасників через застосування механізму банкрутства, справедливий розподіл майна банкрута між його кредиторами, створення сприятливих умов для оздоровлення підприємств, що перебувають у фінансовій кризі, відтворення підприємницької діяльності у випадку доцільності та відповідного бажання власників.

У період ринкових реформ значна частина українських підприємств опинилася у стані, близькому до банкрутства. І це пов'язано не тільки із загальною складною ситуацією у державі, а й зі слабкістю або незадовільністю фінансового управління на самих підприємствах.

Відсутність навичок адекватної оцінки власного фінансового становища і аналізу фінансових наслідків управлінських рішень поставила багатьох з них на межу банкрутства.

Виведення одних вітчизняних підприємств з фінансової кризи і ефективне застосування ліквідаційних процедур до інших ускладнюються дефіцитом теоретико-методичного забезпечення процесів санації та ліквідації, недосконалістю чинного законодавства та нестачею кваліфікованих спеціалістів у сфері управління санацією, розробки і застосування оздоровчих, реанімаційних процедур. Саме цим викликано необхідність запровадження в навчальну програму з підготовки фахівців вищих навчальних закладів у сфері економіки нової дисципліни "Фінансова санація та банкрутство підприємств".

1. ПРАВОВА ПРИРОДА БАНКРУТСТВА

1.1. Поняття і юридичний склад банкрутства

Банкрутство підприємств у ринковій економіці є обов'язковим правовим інструментом, що забезпечує розвиток економічних відносин, створює умови, необхідні для підтримки здорової конкуренції і забезпечення саморегуляції ринку.

Термін “банкрутство” походить від італійського слова “bankarotta”. У середньовічній Італії боржники, що не мали змоги відповідати за свої борги, називалися банкрутами від слів: “bancus” – банк, лавка, контора, торговий заклад і “rotto” – ламати, закривати заклад.

Чинне українське законодавство визначає банкрутство як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури.

У цей час у світовій практиці існують два принципово різних підходи до питань банкрутства і відповідно дві моделі банкрутства: британська модель, коли банкрутство розглядається як засіб повернення боргів кредиторам за рахунок продажу майна при ліквідації боржника-банкрута, і американська модель, яка полягає в санації і реабілітації боржника, відновленні його платоспроможності та задоволенні вимог кредиторів за рахунок подальшої діяльності підприємства.

Сучасною тенденцією практики інституту неспроможності є наголос на переважному застосуванні саме реорганізаційних процедур як соціально рентабельних і прогресивних аспектів економічних зрушень. Механізм реорганізаційних процедур надає юридичні можливості для відновлення платоспроможності боржників,

оздоровлення та відродження потенціалу підприємств, що з тих або інших причин опинилися у кризовому стані, їх адаптації до реалій конкурентного середовища.

Термін “санація” походить від латинських слів “sanatio” – лікування та “sanare” – оздоровлення або одужання.

Чинне українське законодавство визначає санацію як систему заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом і його ліквідації, спрямовану на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також на задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) на зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Метою санації є поліпшення структури капіталу, конкурентоспроможності, платоспроможності, відновлення і досягнення прибутковості, відновлення і збереження ліквідності, покриття поточних збитків, скорочення заборгованості, формування фінансових ресурсів.

Санація, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство, називається судовою. Рішення про її проведення приймається господарським судом за клопотанням комітету кредиторів.

Водночас законодавство передбачає також позасудову процедуру відновлення платоспроможності боржника, яка називається досудовою санацією.

Досудова санація – це система непримусових (добровільних) заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які здійснюються у разі виявлення ознак неплатоспроможності підприємства з метою уникнення порушення справи про банкрутство.

Як ініціаторами проведення досудової санації, так і особами, що здійснюють її фінансування, можуть бути власники підприємства-боржника, кредитори боржника, потенційні інвестори.

Таким чином, згідно з українським законодавством банкрутство підприємства і подальша його ліквідація – це такі заходи, які можуть застосовуватися тільки у тому випадку, коли система заходів щодо запобігання банкрутству не дала позитивних результатів. Іншими словами, для визнання боржника банкрутом необхідна наявність певних чинників, що є юридичним складом банкрутства. До таких чинників слід віднести:

- 1) наявність установлених судом неоплачених грошових зобов'язань у боржника;
- 2) недостатність майнових активів боржника на покриття боргових зобов'язань;
- 3) незадовільні результати реабілітаційних процедур.

Відсутність хоча б однієї з перелічених ознак не дає суду можливості визнавати боржника банкрутом – така практика існує у всьому світі.

1.2. Принципи правового регулювання відносин банкрутства

Принципи правового регулювання відносин банкрутства закріплено в Законі України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. Такими принципами є пріоритет спеціального Закону перед іншими нормативними актами, загальність, збереження суб'єкта господарювання при нагоді відновити його платоспроможність, справедливе і організоване погашення вимог кредиторів при ліквідації боржника, державне регулювання відносин неплатоспроможності.

Принцип пріоритету спеціального Закону означає, що решта всіх норм інших нормативних актів, наприклад цивільного права, господарського або цивільно-процесуального, діють лише в певній частині за умови згадки про це в самому Законі, тобто субсидіарно.

Принцип загальності полягає в можливості всіх кредиторів заявити свої вимоги, але оскільки передбачається брак майна боржника на задоволення всіх вимог, то в основі розгляду вимог кредиторів лежить конкурс, тобто має місце конкуренція грошових вимог кредиторів, а також “відсів” кредиторів через застосування граничних строків, відмову від невігідних договорів і зацікавлених операцій боржника.

Принцип збереження суб'єкта господарювання є дуже важливим, оскільки в результаті ліквідації суб'єкта господарювання економіці держави завдаються збитки, зменшуються надходження до бюджету, відбувається звільнення працівників, виникає необхідність виплати допомоги з безробіття і т.д. Але збереження суб'єкта господарювання відбувається за рахунок утискування прав кредиторів і боржника. Боржник втрачає права з управління підприємством, а наявність різних інтересів кредиторів потребує створення спеціального органу з представників кредиторів, і всі рішення ухвалюються більшістю голосів, що часто обмежує права малих кредиторів. Але це тимчасові і вимушені заходи, спрямовані на досягнення єдиного завдання, – відновлення платоспроможності боржника і збереження суб'єкта господарювання.

Справедливе і організоване погашення вимог кредиторів при ліквідації банкрута проявляється перш за все у забезпеченні всіх кредиторів однаковими правовими можливостями при задоволенні їхніх вимог, реалізації їхніх прав і законних інтересів, забезпеченні конституційної рівності всіх перед законом, у тому числі й за умови, якщо майна боржника недостатньо для повного задоволення вимог кредиторів. Додержання цього принципу досягається призначенням судом спеціальної особи, завданням якої є максимально вигідно реалізувати майнові активи боржника для більш повного задоволення вимог кредиторів через справедливий і пропорційний розподіл майнової (конкурсної) маси боржника.

Принцип державного регулювання відносин банкрутства полягає у встановленні спеціальних норм і правил, що регулюють саму

процедуру банкрутства, а також у встановленні відповідних заборон, обмежень, пріоритетів. Наприклад, держава встановлює заборону на банкрутство казенних підприємств, запроваджує спеціальний режим банкрутства для окремих суб'єктів.

Додержання принципу державного регулювання відносин у сфері банкрутства забезпечує спеціально створений державний орган з питань банкрутства, діяльність якого передбачено Законом України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

1.3. Законодавство про банкрутство в Україні і його основні функції

Відносини банкрутства в Україні регулюються Законом України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, Господарським процесуальним кодексом України, Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців”, Законом України „Про банки і банківську діяльність” та іншими нормативними актами.

Спеціальним законом, що регулює відносини у сфері банкрутства в Україні, є Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 30.06.99 р. (далі – Закон), який діє з 1.01.2000 р. Цей Закон є новою редакцією Закону України “Про банкрутство” від 14.05.92 р. Необхідність прийняття Закону в новій редакції пояснювалась тим, що практика застосування першого в Україні Закону у сфері банкрутства виявила суттєві недоліки українського законодавства про банкрутство, недосконалість багатьох правових конструкцій і неефективність передбачених судових процедур. Перший Закон про банкрутство мав яскраво виражений прокредиторський характер, і його мета зводилася тільки до оплати боргів кредиторів навіть на шкоду діяльності господарюючого суб'єкта-

боржника. Передбачена в Законі процедура санації боржника через невизначеність і недостатню розробленість практично не застосовувалась. Таким чином, основною процедурою в процесі банкрутства стала ліквідація.

До основних недоліків першої редакції Закону про банкрутство фахівці відносять такі: поширення дії Закону тільки на юридичних осіб; недостатність судових процедур для виведення підприємства з фінансової кризи і брак ефективних реорганізаційних процедур; вимоги стосовно переведення всіх боргів на санатора в процедурі санації, що стало перешкодою для залучення інвесторів; призначення розпорядником майна представника кредиторів. Крім того, в Законі не передбачалося механізмів щодо забезпечення збереження майна боржника.

Усе це викликало необхідність розробки великої кількості підзаконних нормативних актів з метою заповнення прогалин та уникнення конфлікту.

У червні 1999 року Верховна Рада прийняла Закон “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, який містить достатньо процесуальних норм, необхідних для вирішення більшості проблем щодо розгляду цієї категорії справ у господарських судах.

Перш за все новий Закон чітко розмежовує і розрізняє поняття “неплатоспроможність” і “банкрутство”, а примусову ліквідацію розглядає як крайній захід, коли немає ніякої можливості відновити платоспроможність боржника, а необхідно захистити інтереси кредиторів.

Законом чітко визначено суб'єкт банкрутства, або особу-боржника, до якої може застосовуватися процедура банкрутства, – це суб'єкт підприємництва, тобто головною ознакою суб'єкта банкрутства, встановленою Законом, є здійснення їм підприємницької діяльності. При цьому не можуть бути суб'єктами банкрутства відокремлені підрозділи юридичної особи: філії, представництва, відділення.

Разом з тим дія Закону поширюється і на деякі непідприємницькі установи, а також на фізичних осіб-підприємців.

У Законі чітко виписано функції та повноваження важливих учасників у судовому провадженні – арбітражних керуючих, визначено склад інших учасників провадження, а також коло зацікавлених осіб стосовно боржника або кредиторів.

Новий Закон установлює більш жорсткі умови щодо відкриття судом справи про банкрутство: введено мінімальний розмір вимог до боржника; збільшено термін, після якого виникає право кредитора звернутися до суду; змінено характер події, після закінчення якої відраховується термін.

Закон установлює мораторій на задоволення вимог кредиторів, а також передбачає можливість застосування судом інших заходів щодо збереження майнових активів боржника.

Закон передбачає діяльність і визначає повноваження державного органу з питань банкрутства.

Новий Закон більше уваги приділяє санації, реабілітації, оздоровленню боржника, передбачає процедури, спрямовані на уникнення його ліквідації, відновлення платоспроможності та продовження діяльності підприємства.

Таким чином, нова редакція Закону має економічну спрямованість, оскільки більшою мірою порівняно зі старою редакцією дає можливість захистити інтереси боржника і вирішити його економічні проблеми.

Незважаючи на перелічені позитивні моменти, новий Закон, за оцінками фахівців, є складним, громіздким, має безліч норм-відсилань до законодавства України, а також містить багато внутрішніх суперечностей. Крім того, мають місце незадовільна робота норм закону і, як наслідок, погана виконавська дисципліна, недотримання встановлених процесуальних термінів, часто безвідповідальна робота арбітражних керуючих, можливість зловживань з боку кредиторів. Закон також все ще недостатньо добре захищає права боржника і працівників підприємства. Судовою процедурою передбачено практичне відсторонення боржника від управління підприємством,

обмежений контроль та інформованість про хід справи. Через правову непоінформованість робітники підприємства-боржника, як правило, не беруть активної участі у судовій процедурі і на перший план виступають інтереси зовнішніх кредиторів, а не трудового колективу.

Усі перелічені недоліки виправляються внесенням відповідних змін до Закону з тим, щоби забезпечити виконання законодавством про банкрутство основних покладених на нього функцій:

1) попереджати непродуктивне використання активів підприємства;

2) захищати інтереси підприємства-боржника – реабілітувати підприємства, які опинилися на межі банкрутства, але мають значні резерви для успішної фінансово-господарської діяльності в майбутньому;

3) захищати інтереси кредиторів – сприяти максимальному задоволенню претензій кредиторів.

2. УЧАСНИКИ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

2.1. Правове становище боржника і кредиторів

Відповідно до ст. 1 Закону про банкрутство основними учасниками справи про банкрутство є сторони: боржник (банкрут) і кредитори. При цьому кредитори відіграють головну роль у процедурі банкрутства. До основних діючих осіб, що є учасниками провадження у справі про банкрутство, також відноситься арбітражний керуючий. Інші учасники справи про банкрутство, такі, як власник майна, інвестор, представник працівників боржника, державний орган з питання банкрутства, центральний орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, Фонд державного майна, залучаються епізодично, у випадках, передбачених Законом.

Ключовою фігурою процедури банкрутства є боржник – будь-яка фізична особа-підприємець або юридична особа, стосовно якої за наявності підстав, передбачених Законом, господарським судом порушено провадження у справі про банкрутство.

Боржник – особа, неспроможна виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Банкрут (суб'єкт банкрутства) – визнаний судом боржник (юридична або фізична особа), неспроможність якого встановлена судом.

Боржників залежно від застосованих до них судових процедур поділяють на загальних і спеціальних. До загальних боржників судові процедури застосовуються без будь-яких обмежень і вилучень. Для спеціальних боржників, наприклад, містоутворюючих підприємств, особливо небезпечних підприємств, діє особливий режим правового регулювання і загальні норми застосовуються з урахуванням особливостей такого режиму.

Кредитори – будь-які юридичні або фізичні особи, зокрема працівники підприємства, державні органи влади, кредитори- правонаступники та інші, які мають у встановленому порядку підтверджені відповідними доказами вимоги за грошовими зобов'язаннями боржника.

Усіх кредиторів поділяють на конкурсних, вимоги яких виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство, і поточних, вимоги яких виникли після відкриття провадження у справі про банкрутство.

Конкурсні кредитори безпосередньо виступають стороною у справі про банкрутство з усіма процесуальними правами. Вони самі формують представницькі органи і беруть участь у них з правом голосу. Саме вони шляхом різного роду клопотань пропонують суду кандидатуру арбітражного керуючого і впливають на хід процедури банкрутства.

Крім того, кредиторів поділяють на ініціюючих, змушених і привілейованих. Ініціюючі кредитори порушують справу про банкрутство. Змушені – це такі конкурсні кредитори, які звертаються до суду після

публікації оголошення про порушення справи про банкрутство або визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури. Привілейовані кредитори можуть бути як конкурсними, так і неконкурсними, на їхні вимоги не поширюються мораторій і наслідки граничного строку, наприклад, це кредитори із заробітної плати.

При розгляді справи про банкрутство суди враховують особливості правового статусу тієї чи іншої категорії кредиторів.

2.2. Інші учасники справи про банкрутство

Важливим учасником справи про банкрутство, від дій якого багато в чому залежить ефективність усієї процедури банкрутства, є арбітражний керуючий. Порядок призначення арбітражного керуючого диференціюється залежно від виду судової процедури, форми власності майна боржника. У процедурі банкрутства встановлено рекомендований характер висунення кандидатур арбітражного керуючого.

Арбітражний керуючий – це фізична особа, яка має відповідну ліцензію, діє на підставі рішення господарського суду і виступає на різних стадіях судової процедури банкрутства розпорядником майна, або (та) керуючим санацією, або (та) ліквідатором.

Розпорядник майна – фізична особа, на яку судом покладаються повноваження з нагляду і контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника на період провадження у справі про банкрутство.

Керуючий санацією – фізична особа, яка за рішенням суду організовує проведення судової санації.

Ліквідатор – фізична особа, яка за рішенням господарського суду організовує проведення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, і забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів.

Закон про банкрутство визначає також правове становище інших учасників відносин банкрутства, таких, як інвестор і власник майна.

Інвестор – це фізична або юридична особа, яка виявила бажання взяти участь у процедурі санації боржника. Законом, зокрема, закріплено такі повноваження інвестора, як подання пропозицій щодо призначення арбітражного керуючого на стадії розпорядження майном і санації, внесення пропозицій до плану санації, придбання права власності на майно боржника за умови виконання зобов'язань, передбачених планом санації, участь у мировій угоді та ін.

Власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника як учасник процедури банкрутства фактично не має впливових повноважень. Взагалі процедура банкрутства побудована на обмеженні повноважень власника з управління і розпорядження його майном.

2.3. Державний орган з питань банкрутства, його функції та повноваження

Державну політику щодо запобігання банкрутству, а також забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом стосовно державних підприємств, у статутних фондах яких частка державної власності перевищує двадцять п'ять відсотків, і суб'єктів підприємницької діяльності інших форм власності в окремих випадках здійснює Державний департамент з питань банкрутства. Цей орган виконує контрольні функції над учасниками процедури банкрутства і в деяких випадках одночасно є учасником судового провадження.

Департамент з питань банкрутства є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства економіки України і підпорядковується йому.

Департамент здійснює свою діяльність відповідно до Положення про Державний департамент з питань банкрутства, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 533 від 19.05.2006 р.

Основними функціями Державного департаменту є сприяння створенню організаційних, економічних та інших умов для здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; ведення єдиної бази даних про підприємства, стосовно яких порушено провадження у справі про банкрутство; забезпечення здійснення процедури банкрутства відсутнього боржника; організація роботи з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації арбітражних керуючих; ліцензування і аналіз діяльності арбітражних керуючих; організація проведення експертизи фінансового становища державних підприємств і підприємств, у статутному фонді яких частина державної власності перевищує 25%, у процесі підготовки та судового розгляду справи про банкрутство; підготовка на запит суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків щодо наявності ознак приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства; розгляд пропозиції органів виконавчої влади щодо фінансування заходів, передбачених планом досудової санації, за рахунок коштів Державного бюджету України.

Департамент виконує також інші функції, що впливають з покладених на нього завдань.

3. ОСНОВНІ СТАДІЇ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам України.

Залежно від суб'єкта-боржника, його діяльності, наявності у нього майна суд може застосовувати до боржника загальний, спеціальний або спрощений порядок провадження у справі про банкрутство.

Загальний порядок провадження передбачає використання стадії розпорядження майном з подальшим переходом до процедури санації, ліквідації або мирової угоди. Основні етапи загального порядку

розгляду господарським судом справи про банкрутство наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Загальний порядок розгляду судом справи про банкрутство

Спеціальний порядок провадження полягає в залученні до участі в справі додаткових учасників, продовженні термінів санації, в поставленні до боржника додаткових вимог з виконання зобов'язань перед працівниками або державою та ін.

Спрощений порядок провадження застосовується до громадян-підприємців, а також до відсутнього боржника, коли не використовується процедура санації або процедура розпорядження майном.

3.1. Заява до суду про порушення справи про банкрутство

Заява до суду про порушення справи про банкрутство боржника є початковим пунктом і безпосередньою підставою для відкриття судом процедури банкрутства.

Заяви приймаються господарськими судами за місцем знаходження боржника. Заявниками можуть бути як боржник, якщо він може підтвердити наявність грошових коштів або майна, достатнього хоча б для покриття судових витрат, так і кредитор або кредитори, чії вимоги не забезпечені заставою. При цьому кредитори можуть об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду зі спільною заявою або заявити свої вимоги окремо.

Закон про банкрутство у новій редакції має вимоги до боржника у деяких випадках в обов'язковому порядку звертатися до суду з заявою про порушення провадження у справі про банкрутство, наприклад, коли у процесі здійснення добровільної ліквідації підприємства встановлено його неспроможність задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі.

Господарський суд приймає заяву про порушення справи про банкрутство до розгляду у разі дотримання наведених нижче вимог:

1) боржник як суб'єкт підприємницької діяльності має бути включений до Єдиного державного реєстру;

2) вимоги кредиторів до боржника мають бути безспірними, тобто визнані боржником або судом (нотаріусом) і підтверджені виконавчими документами;

3) вимоги мають бути грошовими і включати такі заборгованості: за передані товари, виконані роботи і надані послуги, суми кредитів, борг до бюджету, вимоги щодо виплати заробітної плати;

4) сумарні вимоги кредиторів до боржника мають сукупно становити не менше трьохсот мінімальних розмірів зарплати;

5) якщо вимоги кредиторів не були задоволені боржником протягом трьох місяців після закінчення строку їх погашення;

6) мають бути наявні формальні ознаки фактичної або прогнозованої неплатоспроможності боржника.

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором до господарського суду у письмовій формі, підписується керівником або іншою особою, уповноваженою на це установчими документами. Ця заява повинна містити найменування суду, до якого подається заява; найменування боржника, його поштову адресу; номер (код), що ідентифікує заявника як платника податків; виклад обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, із зазначенням суми боргових вимог кредиторів і строку їхнього виконання; перелік документів, що додаються до заяви.

Залежно від того, хто є заявником, боржник або кредитор, до заяви додаються документи, перелік яких установлено Законом. Наприклад, коли заявником є сам боржник, то він зобов'язаний подати до суду рішення власника майна про порушення справи про банкрутство, бухгалтерський баланс на останню звітну дату, а також одночасно з заявою план санації, а коли заявником є кредитор (кредитори), то заява повинна містити докази обґрунтованості вимог до боржника і підтвердження їхньої безспірності. Крім того, з заяви кредитора (кредиторів) справляється державне мито у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Заявник має право відкликати заяву за умови, якщо це не порушує права сторін справи, дотримуються строки, в межах яких допускається відкликання заяви, а також заявник знає про наслідки відкликання заяви, а саме про неможливість повторної заяви тих же вимог.

Законом встановлено випадки, коли суд відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство, наприклад, якщо вимоги кредиторів повністю забезпечені заставою, а також випадки, коли суд повертає заяву заявнику, наприклад, якщо заяву не оформлено відповідно до вимог Закону.

Прийняття заяви судом є підставою для порушення справи про банкрутство і винесення відповідної ухвали не пізніше ніж на п'ятий день з дня надходження до суду заяви.

Ухвала суду про порушення справи про банкрутство в обов'язковому порядку направляється учасникам справи про банкрутство, а також до державного органу з питань банкрутства та до інших державних органів.

3.2. Процедура розпорядження майном

Розпорядження майном – перша з передбачених Законом про банкрутство судових процедур, що застосовуються до боржника, основним завданням якої є забезпечення майнових інтересів кредиторів у судовому провадженні у справі про банкрутство і створення сприятливих економічних умов для переходу до інших судових процедур (рис. 3.2).

Згідно зі ст. 1 Закону розпорядження майном боржника – це система заходів з нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження і ефективного використання майнових активів боржника та проведення аналізу його фінансового становища.

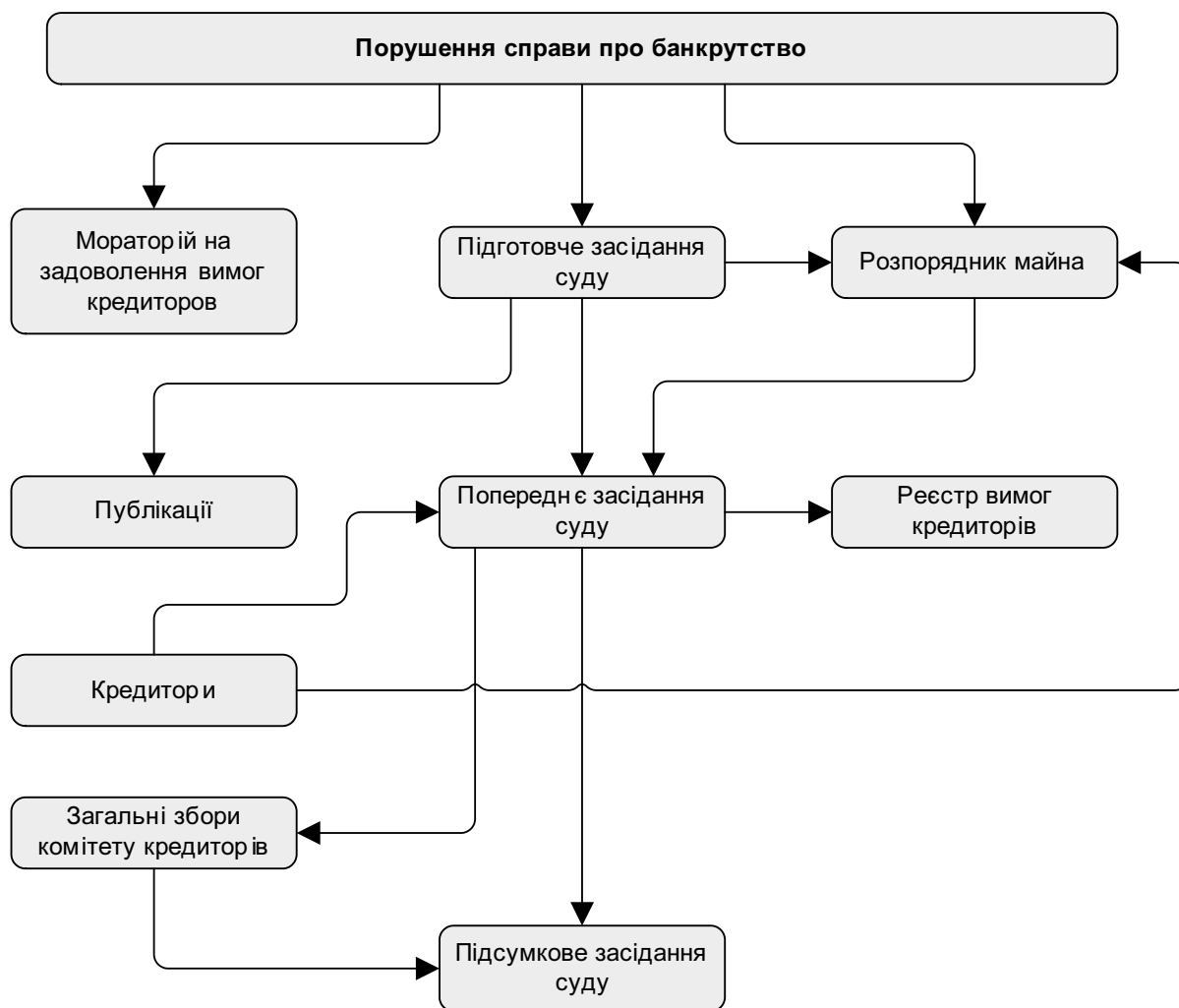

Рис. 3.2. Процедура розпорядження майном

Таким чином, основними завданнями процедури розпорядження майном є виявлення та збереження майна боржника, виявлення кредиторів боржника, складання та затвердження реєстру грошових вимог кредиторів, формування представницьких органів кредиторів, прийняття рішення про перехід до наступної стадії процедури банкрутства.

Для проведення процедури розпорядження майном господарський суд призначає розпорядника майна – фізичну особу, зареєстровану як суб'єкт підприємницької діяльності, яка має вищу юридичну або економічну освіту або володіє спеціальними знаннями, має ліцензію

арбітражного керуючого і є незацікавленою особою стосовно боржника та кредиторів у відповідній справі.

Законодавство про банкрутство наділяє кредиторів правом пропонувати кандидатуру розпорядника майна. У процесі підбору кандидатури для виконання функцій розпорядника майна може брати участь Державний департамент з питань банкрутства. При затвердженні кандидатури розпорядника майна суди враховують його освіту, досвід і показники роботи у попередніх справах, кількість справ, у яких одночасно бере участь арбітражний керуючий, наявність у нього організаційних і технічних можливостей належним чином виконувати обов'язки розпорядника майна у конкретній справі.

Розпорядник майна призначається на строк не більше шести місяців. Цей строк може бути продовжений або скорочений судом за клопотанням комітету кредиторів, самого розпорядника майна або власника боржника. У випадках, передбачених Законом, процедура розпорядження майном може мати більший строк, наприклад стосовно фермерського господарства.

Розпорядник майна є ключовою особою у справі про банкрутство і має досить вагомі права і повноваження:

- скликати збори кредиторів і брати в них участь з правом дорадчого голосу;
- аналізувати фінансове становище боржника та рекомендувати зборам кредиторів заходи щодо фінансового оздоровлення боржника;
- звертатися до господарського суду з різними клопотаннями;
- залучати на договірних засадах спеціалістів з оплатою їхньої діяльності за рахунок коштів боржника;
- розглядати разом із посадовими особами боржника копії заяв кредиторів про грошові вимоги до боржника, які надійшли до господарського суду у зв'язку з порушенням справи про банкрутство;
- вести реєстр вимог кредиторів;
- вживати заходів для захисту майна боржника.

У процедурі розпорядження майном боржника підприємство продовжує свою діяльність і виконує поточні зобов'язання, в тому числі зі сплати податків, зборів, обов'язкових платежів, що виникли безпосередньо під час процедури банкрутства.

Керівник підприємства продовжує очолювати підприємство, але здійснює свої повноваження з певними обмеженнями. Наприклад, він не має права приймати рішення стосовно реорганізації боржника, а деякі свої дії, такі, як передачу нерухомого майна в оренду або заставу, одержання та видачу позик, кредитів та інші, повинен погоджувати з розпорядником майна.

В окремих випадках суд може ухвалити рішення стосовно припинення повноважень керівника і передачі їх у повному обсязі розпоряднику майна. Таке може статися, якщо дії керівника підприємства створюють перешкоди для виконання розпорядником майна своїх безпосередніх функцій або якщо керівник порушує чинне законодавство.

Оплата праці розпорядника майна, так само як і інших арбітражних керуючих, здійснюється за рахунок боржника або коштів інвесторів чи кредиторів. Розмір місячної оплати встановлюється комітетом кредиторів і затверджується господарським судом. Цей розмір має становити не менше двох мінімальних заробітних плат і не більше середньомісячної заробітної плати керівника боржника за дванадцять місяців його роботи до порушення справи про банкрутство.

Розпорядник майна зобов'язаний подавати до державного органу з питань банкрутства відомості, необхідні для створення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено справу про банкрутство, а до комітету кредиторів – відомості про фінансове становище боржника, пропозиції щодо можливості відновлення платоспроможності боржника та ін.

Арбітражний керуючий виконує функції розпорядника майна до дня затвердження господарським судом мирової угоди або призначення керуючого санацією чи ліквідатора.

3.3. Мораторій на задоволення вимог кредиторів

Одним із найефективніших способів збереження майна боржника у справі про банкрутство є запровадження мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Як правило, мораторій запроваджується одночасно з порушенням справи про банкрутство.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів – це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, строк виконання яких настав до дня введення мораторію, а також зупинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань (рис. 3.3).

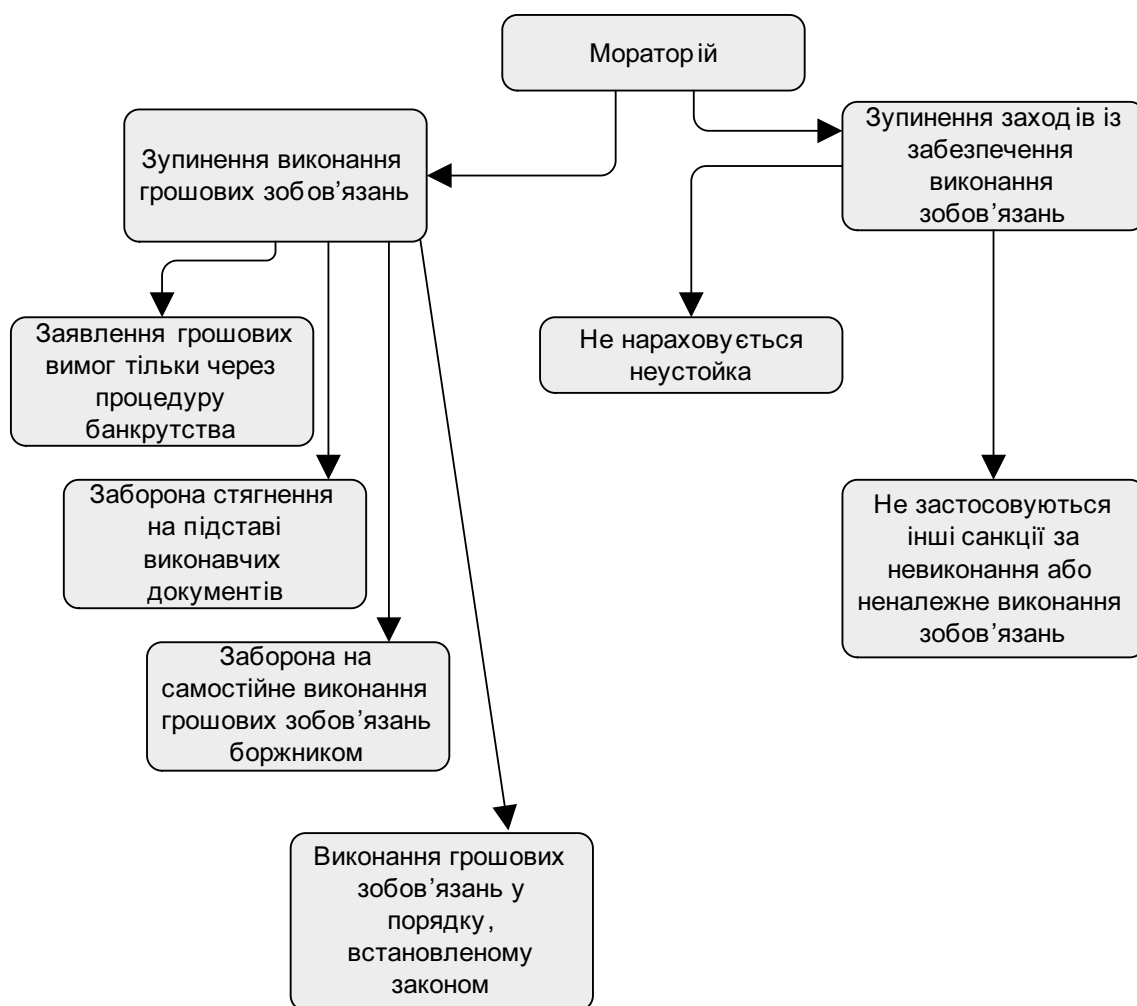

Рис. 3.3. Мораторій на задоволення вимог кредиторів

У період дії мораторію забороняється стягнення на підставі виконавчих та інших документів, за якими відбувається стягнення відповідно до чинного законодавства. Важливим наслідком мораторію є також те, що неустойка (штраф, пеня), інші фінансові й економічні санкції за невиконання або неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і обов'язкових платежів не нараховуються.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів не поширюється на виплату заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та життю громадян, а також на задоволення вимог кредиторів, що виникли у зв'язку з зобов'язаннями боржника у процедурах розпорядження майном і санації.

Таким чином, під час процедури розпорядження майном боржнику дозволяється задовольняти лише ті вимоги кредиторів, на які не поширюється дія мораторію.

Дія мораторію завершується з припиненням провадження у справі про банкрутство.

3.4. Формування і затвердження реєстру вимог кредиторів

Необхідною умовою складання реєстру вимог кредиторів є розміщення оголошення про порушення справи про банкрутство боржника в офіційних друкованих органах. Публікація оголошення здійснюється з метою встановлення всіх кредиторів, а також інформування як найбільш ширшого кола можливих учасників, включаючи вірогідних інвесторів, які матимуть бажання взяти участь у санації боржника.

Рішення про публікацію оголошення приймається судом на підготовчому засіданні, яке згідно з процесуальними строками проводиться не пізніше ніж на тридцятий день з дня прийняття заяви про порушення справи про банкрутство.

Відповідною ухвалою суд зобов'язує заявника подати до офіційних друкованих органів у десятиденний строк і за рахунок заявника оголо-

шення про порушення справи про банкрутство. Таке оголошення має містити інформацію про боржника, найменування та адресу господарського суду, номер справи і відомості про розпорядника майна.

Кредитори незалежно від настання строку виконання зобов'язань у місячний термін з дня публікації оголошення подають у господарський суд письмові заяви про грошові вимоги до боржника, а також документи, що підтверджують такі вимоги. Копії зазначених заяв надсилаються боржнику. За подання заяв справляється державне мито у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Після завершення строку, встановленого для подання кредиторами заяв, особи, що пропустили цей строк, втрачають право на входження у відповідну справу зі своїми вимогами до боржника. Вимоги таких кредиторів не розглядаються і вважаються погашеними.

Кредитори, що подали до господарського суду заяви з вимогами до боржника, набувають процесуальних прав учасників провадження у справі про банкрутство.

Керівник боржника разом з розпорядником майна в результаті розгляду заявлених своєчасно вимог кредиторів визнають їх або заперечують, про що розпорядник майна письмово повідомляє заявників і суд. Визнані боржником вимоги включаються до реєстру вимог кредиторів. Заяви, щодо яких є заперечення боржника і які не були включені розпорядником майна до реєстру, розглядаються господарським судом і можуть бути включені до реєстру за рішенням суду.

Сформований реєстр вимог має бути поданий до господарського суду не пізніше двох місяців і десяти днів після проведення підготовчого засідання суду. Розгляд реєстру вимог судом і його затвердження проводяться на попередньому засіданні господарського суду, яке проходить не пізніше як через три місяці після проведення підготовчого засідання.

Ті кредитори, вимоги яких включено до реєстру, отримують право ухвального голосу при прийнятті рішень по справі. При цьому кожен

кредитор має кількість голосів, пропорційну сумі вимог кредиторів, включених до реєстру, і кратну тисячі гривень.

3.5. Проведення зборів кредиторів і створення представницьких органів кредиторів

При проведенні процедур банкрутства інтереси всіх кредиторів у справі представляють збори кредиторів або обраний ними комітет кредиторів.

Організація проведення перших зборів кредиторів покладається на розпорядника майна, який протягом десяти днів після винесення ухвали за результатами попереднього засідання суду повідомляє кредиторів про включення їхніх вимог до реєстру і проведення зборів кредиторів. Збори кредиторів проводяться за місцем знаходження боржника і вважаються повноважними незалежно від кількості голосів кредиторів, які беруть участь у зборах, за умови, що всіх кредиторів письмово повідомили про місце і час проведення зборів.

У зборах можуть брати участь представник працівників боржника і арбітражний керуючий з правом дорадчого голосу.

До компетенції зборів кредиторів належать прийняття рішення про створення комітету кредиторів (є обов'язковим, якщо кількість кредиторів більше 10), затвердження кількісного складу комітету кредиторів (не більше 7 осіб) і визначення повноважень комітету, проведення виборів членів комітету кредиторів.

Рішення загальних зборів про створення комітету кредиторів і його склад направляється до господарського суду.

До компетенції комітету кредиторів належать прийняття рішення про вибори голови комітету, скликання зборів кредиторів, підготовка і укладання мирової угоди, внесення пропозицій до господарського суду щодо продовження або скорочення строку процедури розпорядження майном боржника або санації, звернення до господарського суду з клопотаннями про відкриття процедури санації, визнання борж-

ника банкрутом і його ліквідації, про припинення повноважень арбітражного керуючого та ін.

З моменту утворення комітету кредиторів інтереси всіх кредиторів представляє колегіальний орган. Саме він, а не окремі кредитори, вважається стороною у справі про банкрутство, і відповідно індивідуальні кредитори позбавляються права виступати в справі від свого імені.

4. АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ РОЗВИТКУ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО

Відповідно до законодавства про банкрутство господарський суд може застосувати до боржника такі типи процедур: ліквідаційні, реорганізаційні та санаційні. Таким чином, справа про банкрутство може розвиватися за різними напрямками, як показано на рис. 4.1.

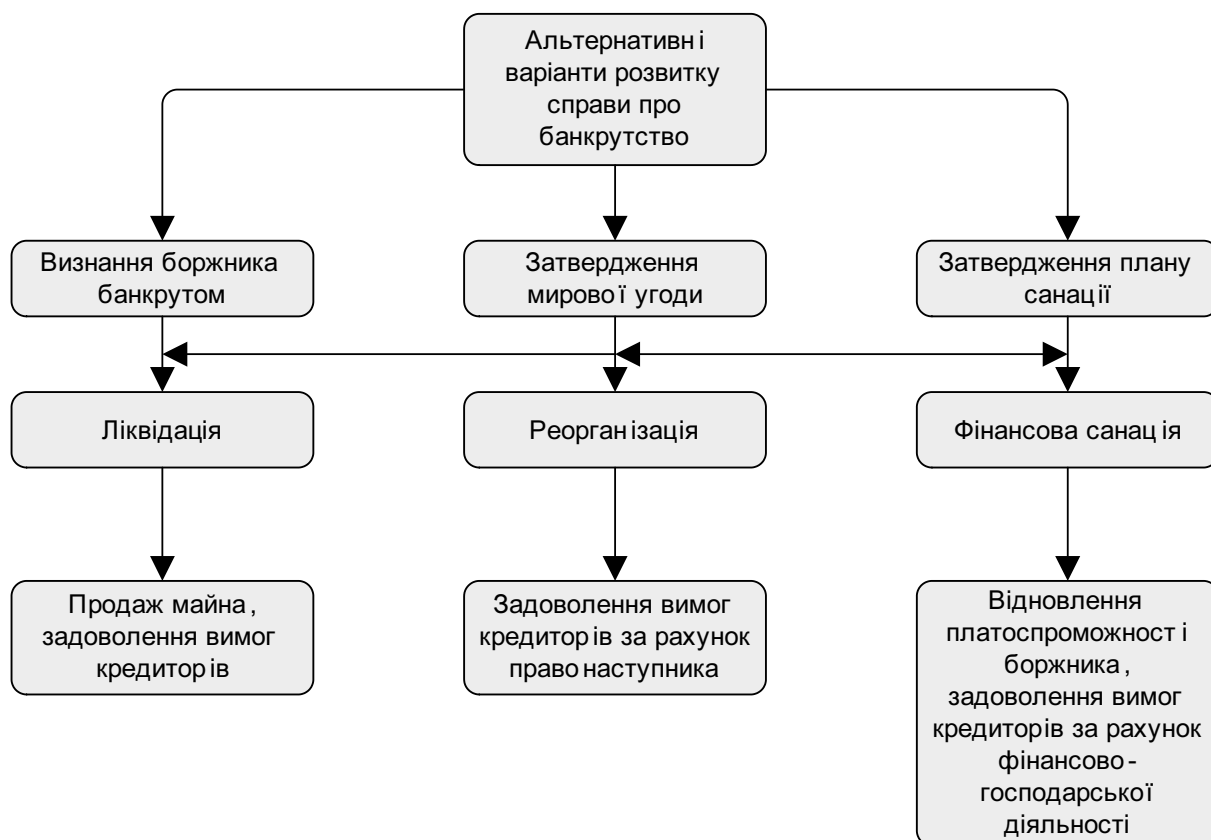

Рис. 4.1. Альтернативні варіанти розвитку справи про банкрутство

Закон про банкрутство містить дві основні процедури, які за своєю суттю відновляють механізм платоспроможності. Це санація і мирова угода. Основною формою фінансового оздоровлення боржника є санація. При цьому трансформація або перехід процедур при банкрутстві підпорядковується певним правилам, установленим законодавством України. Наприклад, мирова угода може трансформуватися в санацію або ліквідацію, санація може трансформуватися в ліквідацію або мирову угоду. Ліквідація не може трансформуватися в санацію, але Законом передбачено можливість трансформування ліквідаційної процедури в мирову угоду, що дає змогу зберегти діяльність підприємства-банкрута в певний період ліквідації.

4.1. Мирова угода

На відміну від інших процедур мирова угода володіє універсальністю. Вона не має самостійного значення і проявляється в інших судових процедурах. Відповідно до законодавства про банкрутство мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство.

Можливість домовленості про мирову угоду в процесі провадження справи про банкрутство – це одне суттєве нововведення в фінансовий механізм санації і банкрутства підприємства.

Мирова угода здійснюється переважно в тих випадках, коли боржник знаходиться під загрозою неплатоспроможності і за власною ініціативою звертається з заявою до господарського суду щодо порушення справи про власне банкрутство. В цьому випадку боржник розраховує здійснити мирову угоду в процесі проведення справи про банкрутство з метою виграшу потрібного часу для проведення санації підприємства.

Мирова угода – це процедура досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо пролонгації термінів сплати належних кредиторам платежів або стосовно прощення (списання) кредиторами боргу (рис. 4.2).

Мирова угода укладається щодо вимог всіх кредиторів, за винятком зобов'язань з виплати вихідної допомоги звільненим працівникам банкрута, включаючи відшкодування кредиту, отриманого на такі цілі, погашення витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб і витрат, пов'язаних з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді.

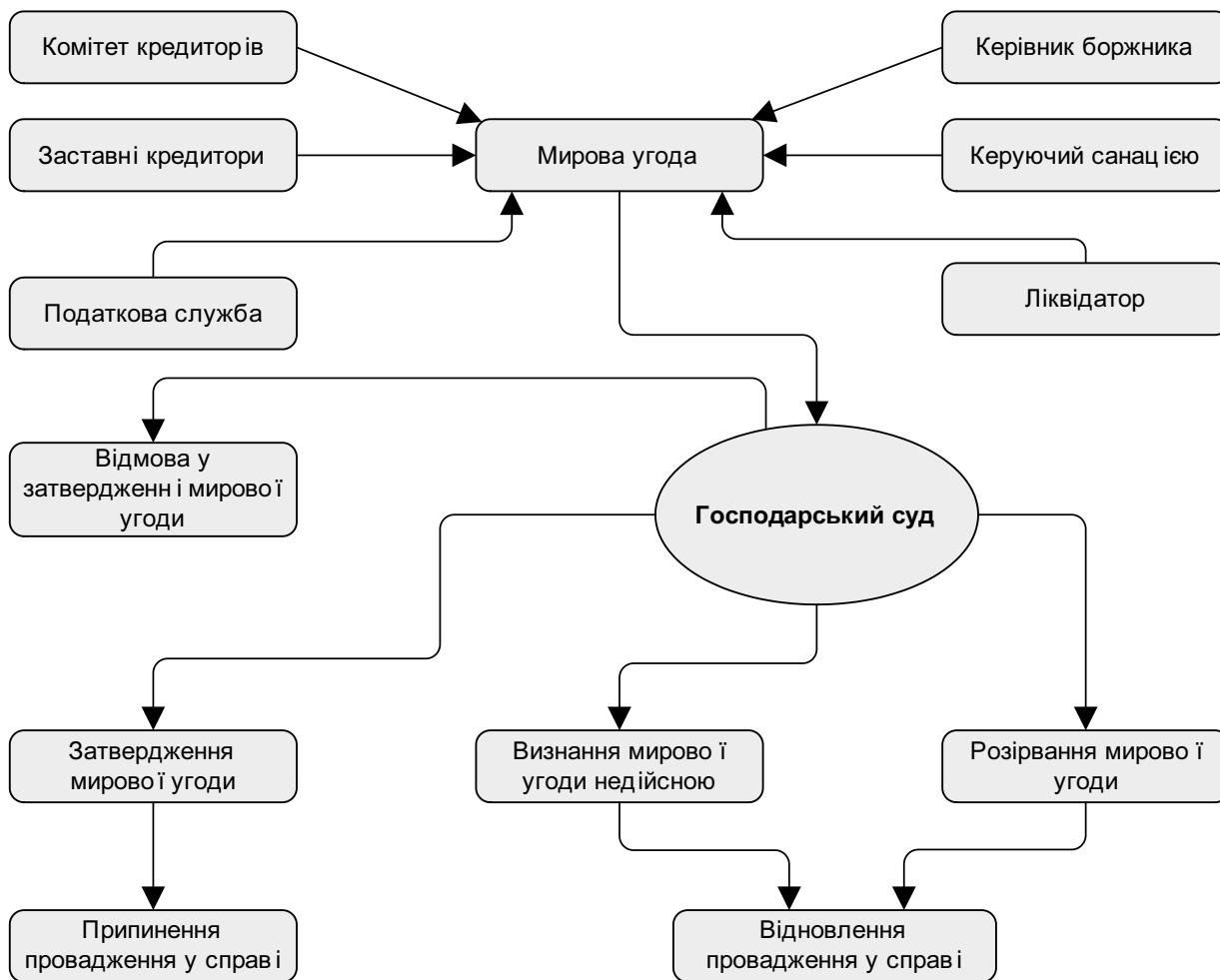

Рис. 4.2. Мирова угода

Мирова угода укладається у письмовій формі. Від імені боржника мирову угоду в процедурі розпорядження майном підписує керівник боржника, а у процедурі судової санації та ліквідації – арбітражний керуючий. Від імені кредиторів мирову угоду підписує голова комітету кредиторів. При цьому необхідною умовою підписання мирової угоди є

письмова згода на її укладання з боку всіх кредиторів, вимоги яких забезпечені заставою.

Мирова угода набуває чинності з дня затвердження господарським судом. Затвердження господарським судом мирової угоди є підставою для припинення провадження у справі про банкрутство, припинення повноважень арбітражного керуючого, поновлення повноважень керівника (органів управління) боржника.

За заявою будь-кого з кредиторів мирова угода може бути визнана господарським судом недійсною. Визнання мирової угоди недійсною є підставою для поновлення провадження у справі про банкрутство.

Мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду у разі невиконання боржником умов мирової угоди.

4.2. Судова санація

Судова санація – це пріоритетна судова процедура, що відбувається за процедурою розпорядження майном. Рішення про санацію приймається господарським судом за клопотанням комітету кредиторів тоді, коли у боржника є реальна можливість відновити свою платоспроможність. Особливою рисою судової санації порівняно з іншими правовими способами попередження банкрутства є склад учасників цієї процедури, наявність особливого, встановленого Законом механізму її проведення, реалізація санації спеціальною уповноваженою особою на основі плану санації та під контролем господарського суду (рис. 4.3).

Порядок проведення судової санації:

1. Прийняття судом рішення про санацію.
2. Затвердження плану санації.
3. Проведення санаційних заходів.
4. Звіт керуючого санацією.
5. Ухвалення судом рішення за результатами санації.

Ухвала суду про проведення санації – це рішення про відкриття процедури судової санації з установленням терміну санації не більше дванадцяти місяців (термін може бути продовжений на шість місяців), публікацію оголошення про санацію, призначення керуючого санацією за узгодженням з комітетом кредиторів.

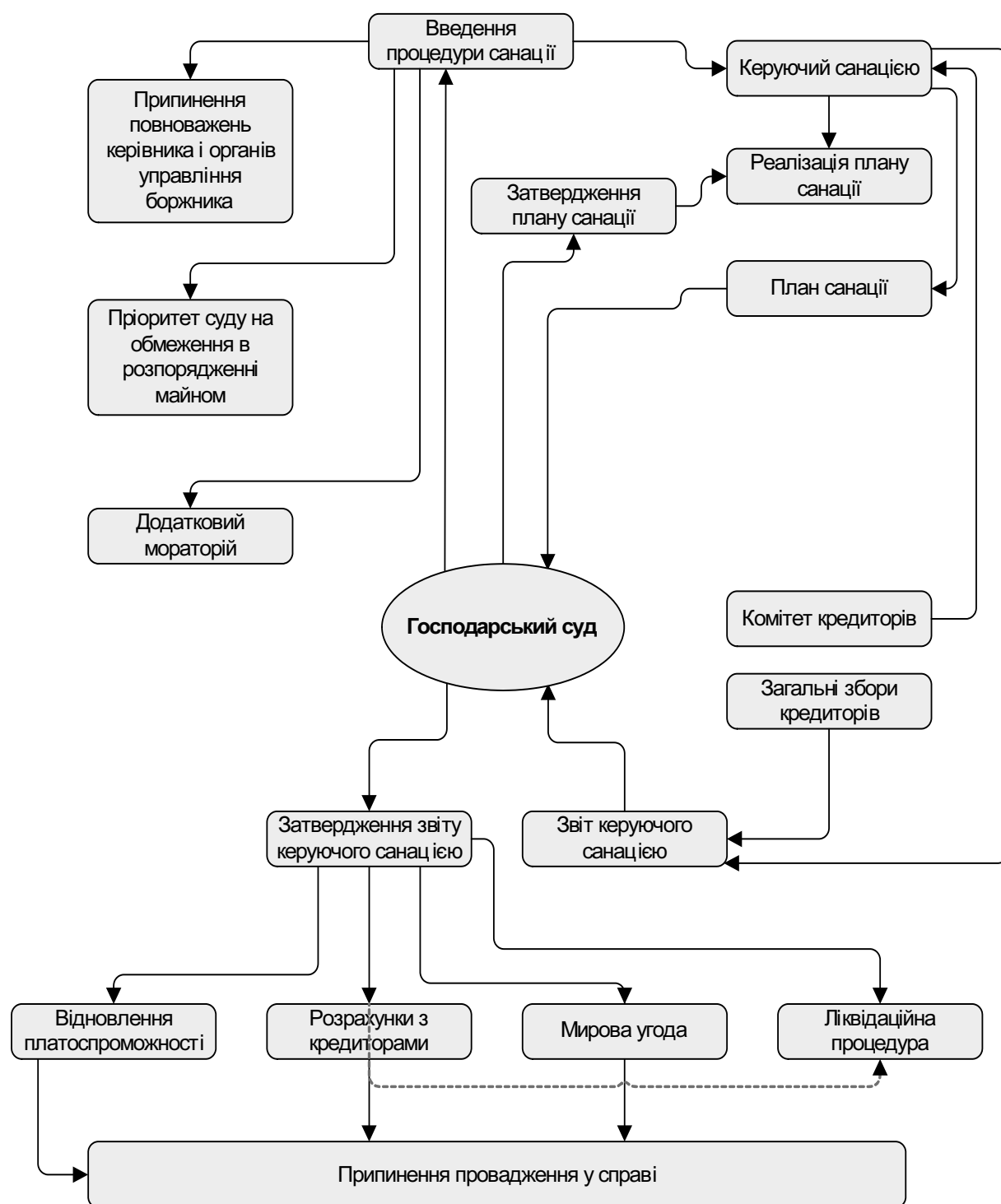

Рис. 4.3. Судова санація

Повноваження керуючого санацією суттєво відрізняються від повноважень розпорядника майна. Якщо розпорядник майна здійснює свої повноваження разом із керівником підприємства, то для виконання функцій керуючого санацією необхідне зосередження в руках однієї особи повноважень як керуючого санацією, так і органів управління боржником. Тому з моменту введення процедури санації припиняються повноваження керівника боржника, а управління боржником переходить до керуючого санацією. При цьому навіть власник майна не може обмежувати повноважень керуючого санацією стосовно розпорядження майном. Повноваження керівника санацією обмежуються тільки тим, що значні рішення він повинен погоджувати з комітетом кредиторів та інвесторами.

Обов'язок керуючого санацією – повідомити орган з питань банкрутства про рішення суду щодо санації та призначення керуючого санацією.

До компетенції керуючого санацією відноситься розробка плану санації. План санації являє собою комплексну програму фінансового оздоровлення боржника та застосування спеціальних заходів щодо відновлення його платоспроможності. Таким чином, при розробці плану санації береться до уваги необхідність вирішити в ході санації три завдання. По-перше, слід вибрати засоби відновлення платоспроможності боржника, по-друге, – підготувати умови для реалізації таких засобів, і, по-третє, – виконати всі поставлені завдання та сплатити заборгованість перед кредиторами.

Як правило, до плану санації включаються такі заходи відновлення платоспроможності боржника, як реструктуризація підприємства, репрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, ліквідація дебіторської заборгованості, продаж частини майна боржника, виконання зобов'язань боржника власником або інвестором.

Вибір конкретних заходів фінансового оздоровлення боржника залежить від ряду факторів: виду виробництва, наявності соціальної

сфери, зношеності основних засобів, суми кредиторської заборгованості, організаційно-правової форми боржника тощо.

За наявності інвесторів у плані санації обов'язково мають передбачатися умови їх участі у повному або частковому задоволенні вимог кредиторів та умови відповідальності інвестора за невиконання взятих згідно з планом санації зобов'язань.

Планом санації може бути передбачено продаж частини майна боржника. Обов'язковою умовою продажу майна підприємства є публікація оголошення про продаж майна в офіційних друкованих виданнях за тридцять днів до проведення торгів. Організатором торгів виступає арбітражний керуючий, який здійснює продаж майна самостійно або залучає для цього спеціалізовану організацію, що має відповідну ліцензію. Продаж майна державного підприємства відбувається з урахуванням вимог Законів України "Про приватизацію державного майна" і "Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)".

Підготовлений план санації подається для розгляду інвестору і до комітету кредиторів протягом трьох місяців з дня ухвалення судом рішення про санацію. Якщо план санації не затверджено протягом чотирьох місяців після рішення суду про санацію, то комітет звертається до суду з клопотанням про складання нового плану санації або відкриття ліквідаційної процедури.

Якщо план санації не подано до суду протягом шести місяців після рішення суду про санацію, то суд самостійно ухвалює рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

За п'ятнадцять днів до закінчення санації арбітражний керуючий подає до комітету кредиторів звіт про санацію, реєстр вимог кредиторів і відповідне клопотання до суду, зміст якого залежить від результатів продажу майна. Якщо суми, вирученої від продажу майна, достатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, то провадження у справі про банкрутство підлягає припиненню судом, якщо суми недостатньо, то керуючий санацією пропонує кредиторам уклад-

ти мирову угоду. У разі укладання мирової угоди керуючий санацією продовжує виконувати функції керівника підприємства до призначення нового або відновлення старого, оскільки укладення мирової угоди відновлює повноваження керівника. За неможливості укласти мирову угоду боржник визнається банкрутом.

Звіт розглядається комітетом кредиторів і затверджується зборами кредиторів протягом десяти днів після закінчення процедури санації, а потім передається до суду не пізніше п'яти днів з дати його затвердження.

Якщо звіт не подано до суду у встановлений строк, або звіт не затверджено судом, або не проведено розрахунки з кредиторами, то суд визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Копія рішення суду про результаті санації направляється до Державного департаменту з питань банкрутства.

4.3. Санаційна реорганізація

Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" та іншими нормативно-правовими документами передбачено використання реструктуризації як ефективного засобу відновлення платоспроможності підприємства, який рекомендується включати до плану санації.

Однією з форм реструктуризації підприємства є корпоративна реструктуризація, або реорганізація. У результаті реорганізації змінюється правовий статус юридичної особи, постає потреба скасувати державну реєстрацію одних суб'єктів господарювання і зареєструвати або перереєструвати інших.

Якщо реорганізація проводиться із санаційною метою, її називають санаційною реорганізацією.

За формальними ознаками розглядають три види реорганізації:

1) спрямовану на укрупнення підприємства (злиття, приєднання, поглинання);

- 2) спрямовану на подрібнення підприємства (поділ, виділення);
- 3) без змін розмірів підприємства (перетворення).

Реорганізацію поглинанням, приєднанням або злиттям із санаційною метою застосовують, коли підприємство-боржник не в змозі розрахуватися зі своїми боргами і змушене в досудовому або судовому порядку шукати інвестора, який погасив би або перейняв на себе заборгованість. Але інвестор переймає на себе, як правло, не лише зобов'язання зі сплати заборгованості, а й контроль над боржником, який втрачає свій юридичний статус у результаті приєднання, поглинання або злиття з іншим підприємством.

Головною метою розукрупнення підприємств, які перебувають у фінансовій кризі, є виокремлення санаційно спроможних виробничих підрозділів для проведення їх оздоровлення й оформлення як самостійних юридичних осіб. Реорганізація підприємств поділом, виділенням відбувається також, якщо до підприємства з високим рівнем диверсифікації сфер діяльності виявляють зацікавленість кілька інвесторів, які цікавляться різними ділянками виробництва, або коли йдеться про передприватизаційну підготовку державних підприємств з метою підвищення їх інвестиційної привабливості.

Перетворення – це спосіб реорганізації, що передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства. Коли одне підприємство перетворюється на інше, до підприємства, яке щойно виникло, переходять усі майнові права і обов'язки колишнього підприємства.

4.4. Ліквідація банкрута

Ліквідаційна процедура розпочинається з моменту визнання боржника банкрутом у разі неможливості відновити його пла-

тоспроможність або досягнути домовленості з кредиторами про укладення мирової угоди.

Ліквідація підприємства передбачає не тільки припинення підприємницької діяльності банкрута, а й закриття підприємства з проведенням усіх необхідних для цього заходів (рис. 4.4).

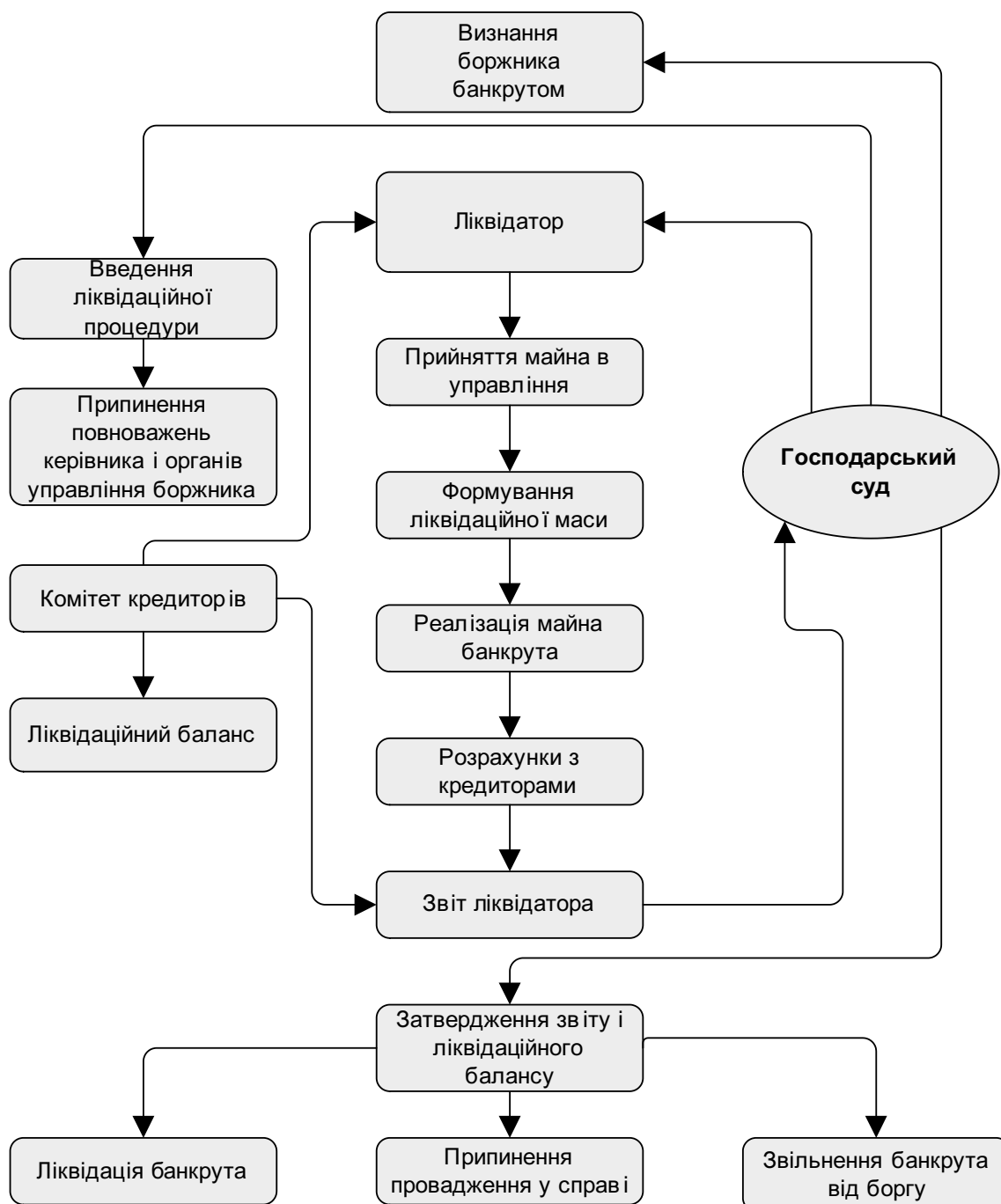

Рис. 4.4. Ліквідаційна процедура

Порядок проведення процедури ліквідації банкрута:

1. Постанова суду про визнання боржника банкрутом.
2. Продаж майна банкрута.
3. Задоволення вимог кредиторів.
4. Оформлення звіту ліквідатора.
5. Ухвалення судом рішення про ліквідацію.
6. Виключення підприємства з Єдиного державного реєстру (ЄДР).

Про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури суд виносить постанову про визнання боржника банкрутом, про відкриття ліквідаційної процедури і встановлення терміну ліквідації банкрута не більше дванадцяти місяців (процедура може бути продовжена судом ще на шість місяців), розміщення оголошення в офіційних друкованих органах про визнання боржника банкрутом, призначення ліквідатора і членів ліквідаційної комісії за клопотанням ліквідатора і узгодженням з комітетом кредиторів. Залежно від форми власності банкрута до складу комісії можуть входити представники кредиторів, фінансових органів, Антимонопольного комітету, органів місцевого самоврядування, Державного департаменту з питань банкрутства та ін.

У результаті винесення судом постанови про визнання боржника банкрутом настають такі правові наслідки:

- підприємницька діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу;

- закриваються всі рахунки підприємства, окрім основного, на який переводяться грошові кошти з інших рахунків;

- до ліквідаційної комісії переходять право розпорядження майном банкрута і всі його майнові права і обов'язки;

- ліквідатору передаються всі повноваження керівника, а

керівника звільняють;

- строки виконання всіх боргових зобов'язань банкрута вважаються такими, що настали;

- припиняються нарахування пені і відсотків на всі види заборгованості банкрута;

- скасовується арешт, накладений на майно банкрута, або інші обмеження щодо розпорядження майном боржника;

- відомості про фінансовий стан банкрута втрачають конфіденційність і більше не є комерційною таємницею.

Ліквідатор з дня його призначення фактично виконує повноваження керівника банкрута, здійснює управління та розпорядження майном банкрута, вживає заходів щодо забезпечення його збереження, здійснює інвентаризацію і оцінку майна банкрута, аналізує фінансове становище банкрута, формує ліквідаційну масу і виконує інші важливі повноваження.

Арбітражний керуючий очолює ліквідаційну комісію, пред'являє до третіх осіб вимоги щодо повернення дебіторської заборгованості банкруту, має право отримувати кредит для виплати вихідної допомоги працівникам, що звільняються внаслідок ліквідації банкрута, повідомляє працівників банкрута про звільнення та здійснює його відповідно до законодавства України про працю, заявляє в установленому порядку заперечення до вимог кредиторів, вживає заходів, спрямованих на пошук, виявлення та повернення майна банкрута, що знаходиться у третіх осіб, а також реалізує майно банкрута для задоволення вимог кредиторів. Щомісяця ліквідатор подає до комітету кредиторів звіт про свою діяльність.

Організація продажу майна банкрута покладається на ліквідатора. До ліквідаційної маси включаються всі види майнових активів банкрута, які належать йому на правах власності або повного господарського

відання на дату початку ліквідаційної процедури та виявлені в ході ліквідаційної процедури.

За рахунок майна банкрута задовольняються вимоги кредиторів у такій черговості:

- у першу чергу – вимоги, забезпечені заставою, виплата вихідної допомоги звільненим працівникам і відшкодування кредиту, одержаного на ці цілі; витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство в господарському суді та роботою ліквідаційної комісії;

- у другу чергу – вимоги, що виникли із зобов'язань банкрута перед працівниками підприємства (за винятком повернення внесків трудового колективу до статутного фонду підприємства), зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, а також вимоги громадян-довірителів (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно вкладників;

- у третю чергу – вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

- у четверту чергу – вимоги кредиторів, не забезпечені заставою, а також поточні;

- у п'яту чергу – вимоги щодо повернення внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства;

- у шосту чергу – всі інші вимоги.

Звіт ліквідатора і ліквідаційний баланс подаються до суду після завершення розрахунків з кредиторами. Ліквідатор також повідомляє Державний департамент з питань банкрутства про завершення ліквідаційної процедури.

За наслідками розгляду поданих матеріалів суд затверджує звіт ліквідатора і ліквідаційний баланс і виносить рішення про ліквідацію

підприємства, якщо не залишилося майна, а також направляє копію рішення суду до відповідних державних органів для зняття підприємства з обліку. Виключення підприємства з ЄДР здійснюється на підставі рішення суду, при цьому ліквідатор, на якого покладено обов'язок зі збереження всієї документації підприємства-банкрута, зобов'язаний передати відповідні документи в архів на зберігання.

5. ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ОКРЕМИХ КАТЕГОРІЙ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1. Банкрутство відсутнього боржника

Відсутній боржник – це громадянин-підприємець або керівник боржника–юридичної особи, які фактично припинили свою діяльність, відсутні та визначити їх місцезнаходження неможливо.

При банкрутстві такого боржника застосовується спрощена процедура банкрутства.

Заява про порушення справи про банкрутство може бути подана кредитором до суду незалежно від розміру його вимог до боржника та строку виконання зобов'язань.

Господарський суд у двотижневий строк з дня прийняття ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство відсутнього боржника приймає постанову про визнання його банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Копія постанови суду направляється у тижневий строк до державного органу з питань банкрутства для подання кандидатури ліквідатора. Господарський суд може призначити ліквідатора із числа працівників державного органу з питань банкрутства.

Призначений ліквідатор письмово повідомляє про визнання судом відсутнього боржника банкрутом усіх відомих йому кредиторів боржника, які в місячний строк з дня одержання повідомлення можуть направити ліквідатору заяви з вимогами до банкрута.

Задоволення вимог кредиторів здійснюється в порядку черговості, передбаченої Законом.

5.2. Банкрутство містоутворюючих підприємств

Містоутворюючими підприємствами визнаються такі юридичні особи, кількість працівників яких з урахуванням членів їх сімей становить не менше половини кількості населення адміністративно-територіальної одиниці, в якій розташована юридична особа. До містоутворюючих підприємств також належать підприємства з кількістю працівників більше п'яти тисяч осіб.

Обов'язковим учасником справи про банкрутство містоутворюючого підприємства є орган місцевого самоврядування відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Судом також може бути визнаний як учасник орган центральної виконавчої влади. Ці органи за умови укладення ними з кредиторами договору поруки несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями боржника і можуть клопотати перед судом про санацію боржника, пропонувати суду кандидатуру арбітражного керуючого.

Процедура санації містоутворюючого підприємства за клопотанням органу місцевого самоврядування може бути продовжена господарським судом на один рік з поданням плану фінансового оздоровлення підприємства. За клопотанням органу місцевого самоврядування або центрального органу виконавчої влади, які поручилися за боржника, строк санації може бути продовжений до десяти років, але з

обов'язковим проведенням розрахунків з кредиторами протягом трьох років.

З метою задоволення вимог кредиторів у процедурі санації може бути здійснено продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу або частини майна.

При продажу майна банкрута ліквідатор повинен виставити на продаж на перших торгах майно як цілісний майновий комплекс. Якщо майно банкрута не продано як цілісний майновий комплекс, його продаж здійснюється частинами.

Продаж майна як цілісного майнового комплексу здійснюється шляхом проведення конкурсу, обов'язковими умовами якого є такі:

- збереження робочих місць для не менше 70% працівників;
- перепідготовка або працевлаштування працівників відповідно до законодавства при зміні профілю діяльності.

Якщо майно боржника як цілісний майновий комплекс не було продано на конкурсі, а також якщо немає заперечень з боку кредиторів, майно боржника підлягає продажу на аукціоні.

5.3. Банкрутство особливо небезпечних підприємств

До особливо небезпечних підприємств відносять підприємства вугільної, гірничодобувної, атомної промисловості, підприємства хімічної, хіміко-металургійної, нафтопереробної та інших галузей, електростанції.

Банкрутство таких підприємств потребує проведення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу та відшкодування витрат на такі заходи.

Обов'язковими учасниками в справі про банкрутство особливо небезпечних підприємств визнаються органи місцевого самовряду-

вання, центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого відноситься сфера діяльності боржника, а також за необхідності державні органи з питань надзвичайної ситуацій, охорони навколишнього середовища і ядерної безпеки, з питань геології і використання надр та ін.

Ці органи можуть направляти арбітражному керуючому вимоги з відшкодування витрат за умови наявності комплексного обґрунтування необхідності проведення відповідних заходів, а також розрахунків і кошторисів фактичних витрат по кожному із заходів. При укладанні договору поруки з кредиторами органи місцевого самоврядування та центральні органи виконавчої влади, що є учасниками провадження у справі про банкрутство, мають право клопотати перед господарським судом про проведення санації, пропонувати суду кандидатури керуючого санацією, інвестора. При цьому за клопотанням органу місцевого самоврядування термін санації може бути продовжено на один рік з поданням до суду плану фінансового оздоровлення підприємства. За клопотанням органу місцевого самоврядування або центрального органу виконавчої влади строк процедури санації може бути продовжено до десяти років, але за умови укладання договору поруки за зобов'язаннями боржника і з обов'язковим розрахунком з кредиторами протягом трьох років.

З метою задоволення вимог кредиторів у процедурі санації може бути здійснено продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу шляхом проведення конкурсу, обов'язковими умовами якого є такі:

- збереження умов щодо підтримки виробничої діяльності, охорони праці та запобігання заподіяння можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу;

- збереження робочих місць для не менше 70% працівників;

- зобов'язання покупця щодо забезпечення перепідготовки або працевлаштування працівників і запобігання можливої шкоди життю та здоров'ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу при зміні профілю діяльності підприємства.

Особливо небезпечні підприємства не підлягають продажу на аукціоні.

При задоволенні вимог кредиторів у третю чергу також задовольняються вимоги щодо відшкодування витрат на відновлення навколишнього середовища і на заходи щодо запобігання спричиненню можливої шкоди здоров'ю громадян, майну, спорудам.

5.4. Банкрутство сільськогосподарських підприємств і рибних господарств

Сільськогосподарські підприємства – це юридичні особи, основними видами діяльності яких є вирощування (виробництво, виробництво та переробка) сільськогосподарської продукції, виручка яких від реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) продукції становить не менше 50% загальної суми виручки.

Правила банкрутства сільськогосподарських підприємств застосовуються також до рибних господарств і риболовецьких колгоспів.

Рішення про звернення з клопотанням до господарського суду про санацію сільськогосподарських підприємств приймається комітетом кредиторів за участю органу місцевого самоврядування відповідної територіальної громади.

Оцінка фінансового становища підприємства проводиться з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва, його залежності від кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів за рахунок майбутніх доходів, одержаних після відповідного періоду сільськогосподарських робіт.

Санація вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного на реалізацію вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) продукції. Цей термін не може перевищувати п'ятнадцяти місяців, але може бути продовжений ще на один рік у разі, якщо фінансове становище підприємства погіршилося у зв'язку із стихійним лихом, епізоотіями та іншими несприятливими умовами.

У разі продажу об'єктів нерухомості, що перебувають у власності підприємства-банкрута і використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва, переважне право на придбання зазначених об'єктів належить сільськогосподарським підприємствам і селянським (фермерським) господарствам, розташованим у даній місцевості.

5.5. Банкрутство страховиків

При розгляді справи про банкрутство страховика учасником провадження у справі про банкрутство визнається державний орган у справах нагляду за страховою діяльністю.

У разі продажу майна страховика-боржника як цілісного майнового комплексу в процедурі санації до покупця переходять всі права і обов'язки за договорами страхування, за якими на дату продажу майна страховика страховий випадок не настав.

У разі визнання господарським судом страховика банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури всі договори страхування, за якими страховий випадок не настав до дня прийняття зазначеного рішення, припиняються. При цьому страхувальники мають право вимагати повернення частини виплаченої страховику страхової премії пропорційно різниці між строком, на який був укладений договір страхування, і строком, протягом якого він фактично діяв. Страхувальники за договорами страхування, за якими страховий випадок настав до дня

прийняття судом рішення про визнання страховика банкрутом, мають право вимагати виплати страхової суми.

При продажу майна страховика як цілісного майнового комплексу покупцем може бути тільки страховик.

Особливістю задоволення вимог кредиторів банкрута-страховика є встановлення черговості у четвертій черзі кредиторів. Так, серед кредиторів четвертої черги в першу чергу задовольняються вимоги кредиторів за договором обов'язкового особистого страхування, в другу – вимоги кредиторів за іншими договорами обов'язкового страхування, в третю – вимоги інших кредиторів-страхувальників, у четверту – вимоги інших кредиторів.

5.6. Банкрутство професійних учасників ринку цінних паперів

Обов'язковим учасником провадження у справі про банкрутство професійного учасника ринку цінних паперів визначається державний орган з питань регулювання ринку цінних паперів.

Розпорядник майна професійного учасника ринку цінних паперів повинен мати ліцензію арбітражного керуючого, а також ліцензію, що видається державним органом з питань регулювання ринку цінних паперів. Розпорядник майна зобов'язаний у десятиденний строк з дня його призначення направити клієнтам, які передали боржнику в управління належні їм цінні папери, повідомлення про порушення провадження у справі про банкрутство та призначення розпорядника майна. Клієнтам пропонується дати розпорядження щодо дій, які необхідно вчинити з цінними паперами, які знаходяться в управлінні боржника.

З дня введення господарським судом процедури санації боржника або визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури цінні

папери клієнтів підлягають поверненню клієнтам, якщо інше не передбачено угодою арбітражного керуючого з клієнтом.

При проведенні санації професійного учасника ринку цінних паперів керуючий санацією має право передати цінні папери клієнтів іншому суб'єкту підприємницької діяльності, який має відповідну ліцензію професійного учасника ринку цінних паперів.

Цінні папери та інше майно клієнтів, які передані в управління професійному учаснику ринку цінних паперів і не перебувають у його власності, не включаються до складу ліквідаційної маси.

Якщо вимоги клієнтів щодо повернення належних їм цінних паперів на пред'явника одного виду (одного емітента, однієї категорії, одного типу, однієї серії) перевищують кількість зазначених цінних паперів, які знаходяться у розпорядженні боржника, повернення зазначених цінних паперів клієнтам здійснюється пропорційно вимогам клієнтів. У цьому випадку вимоги клієнтів у незадоволеній їх частині визнаються грошовими зобов'язаннями і задовольняються в порядку черговості, що встановлена Законом про банкрутство.

5.7. Банкрутство селянського (фермерського) господарства

Підставою для визнання селянського (фермерського) господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та (або) виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів.

Якщо ініціатором банкрутства є голова селянського господарства, то на порушення справи про банкрутство має бути письмова згода всіх членів селянського господарства.

Головою селянського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви може бути подано до суду план відновлення платоспроможності селянського господарства.

Процедура розпорядження майном селянського господарства вводить господарським судом на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт з урахуванням часу, необхідного для реалізації вирощеної (виробленої, виробленої та переробленої) сільськогосподарської продукції, але цей строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців. Строк розпорядження майном може бути продовжено на один рік тільки у зв'язку із стихійним лихом, епізоотіями та іншими несприятливими умовами, що значно погіршили фінансове становище селянського господарства. Розпорядник майна боржника-селянського господарства, що призначається судом, може не мати ліцензії арбітражного керуючого.

У разі визнання селянського господарства банкрутом до ліквідаційної маси включається нерухоме та інше майно, яке знаходиться у спільній власності членів господарства. Нерухоме майно, а також майнові права щодо нерухомого майна, які включені до складу ліквідаційної маси, можуть бути продані тільки за конкурсом, обов'язковими умовами якого є збереження цільового призначення сільськогосподарських об'єктів, що продаються.

Копію постанови про визнання селянського господарства банкрутом суд направляє до органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням селянського господарства.

5.8. Банкрутство комерційних банків

Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" визначено, що особливості провед-

ження у справах про банкрутство банків регулюються Законом України “Про банки і банківську діяльність”.

Згідно з цим Законом судові процедури розпорядження і санації, передбачені Законом про банкрутство, не застосовуються відносно банків. Відповідно суд і кредитори не беруть участі у розробці та затвердженні заходів щодо відновлення фінансового становища банку.

Законом також обмежено й участь суду в ліквідації банку. Перед зверненням до суду кредитори повинні звернутися до Національного банку України (НБУ) із заявою про визнання банку неплатоспроможним і його ліквідацію, додати до заяви докази невиконання банком грошових зобов'язань. Якщо кредитори протягом місяця не одержали відповіді від НБУ, вони можуть звернутися з відповідною заявою до суду.

Таким чином, НБУ бере безпосередню участь у процедурах оздоровлення комерційних банків і ліквідації банків-банкрутів.

Закон про банківську діяльність зобов'язує НБУ призначити тимчасову адміністрацію у випадку істотної загрози платоспроможності банку. Тимчасова адміністрація складається з тимчасового адміністратора (керівника), призначеного НБУ, і залучених спеціалістів. З дня призначення тимчасового адміністратора повноваження управління банку переходять до тимчасового адміністратора.

Протягом одного місяця з дня свого призначення тимчасова адміністрація розробляє і подає до НБУ план заходів щодо стабілізації діяльності банку.

Під час здійснення функцій тимчасової адміністрації НБУ має право ввести мораторій на задоволення вимог кредиторів на строк не більше шести місяців.

Законом не передбачено утворення будь-якого органу кредиторів (зборів або комітету кредиторів) і, відповідно, участь кредиторів у ліквідації банку.

Заходи щодо ліквідації банку здійснює ліквідатор, який може бути призначений судом або НБУ. Ліквідатором може бути фізична або юридична особа, яка має сертифікат НБУ на право здійснення тимчасової адміністрації і ліквідації банків. Законом заборонено призначати ліквідатором особу, що виконувала функції тимчасової адміністрації в цьому банку раніше.

Перелік вимог кредиторів (реєстр кредиторів) затверджує НБУ.

Кошти, отримані в результаті ліквідації, направляються на задоволення вимог кредиторів відповідно до встановленої черги кредиторів.

Особливістю формування першої черги кредиторів банку є віднесення до цієї черги вимог Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Законом України “Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб” встановлено, що цей Фонд виплачує вкладникам неплатоспроможного банку гарантовану державою суму внесків у розмірі вкладів на день настання недоступності вкладів, але не більше 8000 гривень, включаючи відсотки за внесками. Виплати кредиторам-вкладникам понад установлені зазначеним Законом суми внесків здійснюються у другій черзі кредиторів. Інші вимоги кредиторів першої і другої черг аналогічні вимогам кредиторів першої і другої черг підприємств-банкрутів, що передбачені у Законі про банкрутство.

Третя черга кредиторів банків відповідно до Закону про банківську діяльність є останньою. У третю чергу задовольняються вимоги всіх інших кредиторів, що не зазначені в першій і другій чергах.

Процедура ліквідації банку має бути завершена не пізніше трьох років з дня відкликання банківської ліцензії.

Ліквідація банку вважається завершеною, а банк – ліквідованим з моменту внесення запису про це до Державного реєстру банків після ухвалення НБУ звіту ліквідатора.

5.9. Банкрутство громадянина-підприємця

Новою редакцією Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” передбачено правила, що застосовуються до відносин, пов’язаних з визнанням громадянина-підприємця банкрутом.

Заяву про порушення справи про банкрутство громадянина-підприємця можуть подати кредитори, а також сам боржник-підприємець. Якщо ініціатором відкриття процедури банкрутства є сам боржник, то до його заяви до суду може бути додано план погашення боргів, копії якого направляють кредиторам та іншим учасникам провадження у справі про банкрутство. За відсутності заперечень кредиторів суд може затвердити план погашення боргів, що є підставою для зупинення провадження у справі про банкрутство на строк не більше трьох місяців.

Якщо до суду не подано зазначений план або якщо заяву до суду про порушення справи про банкрутство подано кредиторами, суд одночасно з прийняттям заяви накладає арешт на майно громадянина-підприємця, за винятком майна, на яке згідно з цивільним процесуальним законодавством України не може бути звернено стягнення.

За клопотанням громадянина-підприємця суд може звільнити з-під арешту майно або його частину у разі укладення договору поруки або іншого забезпечення виконання зобов'язання громадянина-підприємця третіми особами.

За заявою громадянина-підприємця господарський суд може відкласти розгляд справи про банкрутство не більше ніж на два місяці для проведення розрахунків з кредиторами або укладення мирової угоди.

За відсутності з боку громадянина-підприємця зазначених клопотань суд визнає боржника банкрутом і відносно нього відкриває ліквідаційну процедуру.

Копію постанови про визнання громадянина-підприємця банкрутом та інформацію про відкриття ліквідаційної процедури суд направляє всім відомим кредиторам із зазначенням строку висунення кредиторами вимог, який не може перевищувати два місяці.

Постанова господарського суду та виконавчий лист про звернення стягнення на майно громадянина-підприємця направляються судовому виконавцю для здійснення реалізації майна банкрута. Продажу підлягає все майно підприємця, за винятком майна, що згідно з Законом не включається до складу ліквідаційної маси.

У разі необхідності суд може призначити ліквідатора для проведення ліквідаційної процедури і організації продажу майна.

Кошти, отримані від реалізації майна банкрута, а також наявні у нього кошти у готівковій формі вносяться на депозитний рахунок нотаріальної контори і використовуються за рішенням суду.

За рахунок цих коштів ще до задоволення вимог кредиторів відшкодовуються витрати, пов'язані з провадженням у справі про банкрутство громадянина-підприємця і виконанням постанови суду про визнання громадянина-підприємця банкрутом.

Вимоги кредиторів задовольняються в такій черговості:

- у першу чергу задовольняються вимоги громадян, перед якими банкрут несе відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю через капіталізацію відповідних періодичних платежів, а також вимоги щодо стягнення аліментів;

- у другу чергу задовольняються вимоги з виплати вихідної допомоги та заробітної плати найманим працівникам, а також з виплати авторської винагороди;

- у третю чергу здійснюються розрахунки за зобов'язаннями, що забезпечені заставою;

- у четверту чергу задовольняються вимоги щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів);

- у п'яту чергу здійснюються розрахунки з іншими кредиторами.

Після завершення розрахунків з кредиторами громадянин-підприємець, визнаний банкрутом, який не зміг виконати вимоги особистого характеру, не звільняється від подальшого їх виконання. Такі вимоги можуть бути заявлені після закінчення провадження у справі про банкрутство громадянина-підприємця відповідно в повному обсязі або в незадоволеній їх частині в порядку, передбаченому цивільним законодавством України.

6. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ БАНКРУТСТВА

Нажаль, в Україні банкрутство є не тільки наслідком неефективного ведення бізнесу. Процедура банкрутства використовується часто “не за призначенням” і має на меті не відновлення платоспроможності боржника і навіть не отримання кредиторами своїх боргів, а отримання контролю над підприємством.

Банкрутство стало одним з методів тіньової приватизації і використовується перш за все як інструмент перерозподілу власності.

Саме у зв'язку з поширенням зловживань у сфері банкрутства до Кримінального кодексу України (ККУ) були введені норми, що передбачають кримінальну відповідальність за фіктивне, умисне банкрутство і приховування банкрутства.

Фіктивне банкрутство – явно свідомо неправдива заява громадянина-власника, або засновника, або посадовця, або громадянина-суб'єкта підприємництва про неможливість виконати зобов'язання перед кредиторами або бюджетом. Кримінальну відповідальність за фіктивне банкрутство передбачено статтею 218 ККУ. Як впливає із статті Закону, відповідальність за фіктивне банкрутство настає, як правило, для керівника-боржника.

Приховане банкрутство – навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних даних кредиторам, до державних органів, іншим зацікавленим особам. Метою приховування банкрутства, як правило, є отримання кредиту для покриття фінансової заборгованості або отримання вигідного державного замовлення і т.д. Кримінальну відповідальність за цей злочин передбачено статтею 220 ККУ.

Доведення до банкрутства – це свідоме доведення суб'єкта господарської діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності власником або посадовцем підприємства, що здійснюється шляхом застосування протиправних дій з корисливими мотивами, невиконанням або неналежним виконанням покладених на них обов'язків, внаслідок чого завдається істотної шкоди державі, суспільним інтересам, законним правам власників або кредиторам. Кримінальну відповідальність за цей злочин передбачено статтею 219 ККУ.

Для реалізації цих статей на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство і за наявності певних підстав суд може ухвалити рішення про отримання висновку Державного департаменту з питань банкрутства про наявність ознак фіктивного, прихованого банкрутства або доведення до банкрутства.

Висновок Державного департаменту є підставою для залучення до відповідальності осіб, винних у таких зловживаннях. При цьому кримінальна відповідальність для таких осіб настає за умови, якщо дії були умисними і призвели до великих збитків для кредиторів, держави або інших осіб.

Крім того, у разі банкрутства підприємства Закон (ст. 221 ККУ) передбачає покарання за такі умисні дії власника, засновника, посадовця, як приховування майна і майнових зобов'язань, передачу майна іншим власникам, фальсифікацію або знищення фінансових документів.

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

7.1. Контрольні запитання

1. Дайте визначення таким термінам: “неплатоспроможність”, “банкрутство”, “досудова санація”, “судова санація”.

2. Підприємство, що ліквідується у добровільному порядку, має такі зобов'язання: перед робітниками з виплати заробітної плати, зі сплати податків, перед кредиторами, чиї вимоги забезпечені заставою. В якій черговості підприємство має виконувати такі зобов'язання?

3. У який строк кредитори можуть звернутися до боржника зі своїми вимогами при ліквідації підприємства у добровільному порядку? Чи приймаються вимоги кредиторів, заявлені після закінчення встановленого строку?

4. Дайте характеристику законодавства про банкрутство в Україні. Які основні функції воно виконує?

5. Поясніть, у чому полягають основні принципи банкрутства.

6. Назвіть основних учасників провадження у справі про банкрутство, вкажіть їх права і обов'язки.

7. Поясніть різницю між конкурсними і поточними кредиторами боржника. Які з них мають право на звернення до суду щодо порушення справи про банкрутство?

8. Поясніть, хто з учасників справи про банкрутство має право ухвального голосу при прийнятті рішень. Кому надане право дорадчого голосу? Хто з учасників не бере участі у прийнятті рішень за справою?

9. Які засоби збереження майна та інших активів боржника застосовуються судом в процедурі банкрутства?

10. Які судові процедури застосовуються до боржника в ході розгляду справи про банкрутство?

11. Поясніть, які позитивні наслідки для боржника має укладення мирової угоди в процедурі банкрутства.

12. Назвіть правові наслідки прийняття судом ухвали щодо санації підприємства.

13. Які правові наслідки має прийняття судом постанови про визнання боржника банкрутом?

14. В якій черговості громадянин-підприємець при банкрутстві має виконати зобов'язання перед робітниками з виплати заробітної плати, зі сплати податків, перед кредиторами, чиї вимоги забезпечені заставою?

15. Дайте визначення автономної і двоступінчастої санації.

16. Назвіть зовнішні та внутрішні джерела фінансової санації підприємства.

17. Який строк встановлено для прийняття заяв кредиторів щодо включення до реєстру вимог кредиторів при банкрутстві підприємства? Чи приймаються вимоги кредиторів, заявлені після закінчення встановленого строку?

18. Який документ є підставою для виключення підприємства з Єдиного державного реєстру у разі добровільної ліквідації?

19. Який документ є підставою для виключення підприємства з Єдиного державного реєстру у разі банкрутства підприємства?

20. За які порушення в сфері банкрутства законодавством установлено кримінальну відповідальність?

7.2. Тестові завдання

1. При добровільній ліквідації платоспроможного підприємства створюється і затверджується ліквідаційна комісія таким чином:

- а) створюється власником підприємства за згодою кредиторів;
- б) створюється власником підприємства з своїх або залучених робітників і узгоджується з державним реєстратором;
- в) створюється власником і затверджується господарським судом;
- г) власник підприємства покладає на себе обов'язки ліквідатора.

2. Яку дію слід виконати в першу чергу при добровільній ліквідації підприємства:

- а) зняти підприємство з податкового обліку;
- б) скласти ліквідаційний баланс;
- в) задовольнити претензії кредиторів;
- г) створити ліквідаційну комісію?

3. При добровільній ліквідації підприємства до податкового органу разом із заявою про зняття з податкового обліку слід подати:

- а) копію рішення власника або іншого уповноваженого органу про ліквідацію підприємства;
- б) підтвердження про публікацію у друкованих засобах масової інформації оголошення про ліквідацію підприємства;
- в) список усіх дебіторів і кредиторів підприємства;
- г) копію документа про створення ліквідаційної комісії.

4. Примусова ліквідація підприємства здійснюється:

- а) коли його визнано банкрутом;
- б) якщо за рішенням суду будуть визнані недійсними установчі документи підприємства;

в) коли протягом одного місяця підприємство не погасило визнані ним претензійні вимоги;

г) якщо його занесено до реєстру неплатоспроможних підприємств.

5. Справу про банкрутство підприємства може бути порушено, якщо:

а) до суду надійшла письмова заява будь-кого з кредиторів боржника;

б) надійшла письмова заява потенційного інвестора;

в) надійшла письмова заява боржника стосовно його фінансової неспроможності або загрози такої неспроможності;

г) боржник не визнає претензії про відшкодування заборгованості.

6. Ініціаторами порушення справи про банкрутство підприємства можуть бути:

а) будь-які з поточних або конкурсних кредиторів;

б) будь-які з конкурсних кредиторів;

в) окрема частина конкурсних кредиторів, чиї вимоги відповідають установленим вимогам;

г) сам боржник.

7. Боржник може звернутися до суду із заявою про порушення справи про своє банкрутство у таких випадках:

а) якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань перед іншими кредиторами;

б) якщо в разі його ліквідації не у зв'язку з процедурою банкрутства він не має можливості задовольнити грошові вимоги кредиторів у повному обсязі;

в) за наявності ефективної концепції санації та відсутності необхідного часу на її реалізацію;

г) тільки якщо він має борги у розмірі, що перевищує 300 мінімальних заробітних плат.

8. Підставою для звернення із заявою про порушення справи про банкрутство до суду може бути:

а) збиткова діяльність підприємства протягом трьох останніх звітних років;

б) загроза неплатоспроможності;

в) падіння ринкового курсу акцій підприємства нижче від їх номінальної вартості;

г) неплатоспроможність боржника.

9. Дотримання яких з перерахованих вимог є необхідним для прийняття судом заяви про порушення провадження у справі про банкрутство підприємства:

а) затримка виконання зобов'язань боржником становить не менше трьох місяців;

б) мінімальний сумарний розмір вимог кредиторів становить понад 300 неоподатковуваних мінімумів;

в) вимоги кредиторів є безспірними, що підтверджено відповідними документами;

г) сумарний розмір вимог кредиторів становить не менш ніж 300 мінімальних заробітних плат.

10. Прийняття судом ухвали про порушення справи про банкрутство має такі правові наслідки для підприємства:

а) припиняється його підприємницька діяльність, повноваження керівника підприємства передаються арбітражному керуючому;

б) призначається судом розпорядник майна підприємства;

в) продовжується діяльність підприємства, всі повноваження директора підприємства передаються арбітражному керуючому;

г) продовжується діяльність підприємства, повноваження директора обмежуються.

11. Інформація єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено справи про банкрутство:

а) є повністю відкритою для всіх користувачів на всіх стадіях справи про банкрутство;

б) є повністю закритою для всіх користувачів на всіх стадіях справи про банкрутство;

в) стає повністю відкритою з моменту визнання судом боржника банкрутом;

г) є дворівневою, з різною можливістю доступу до рівнів.

12. У разі реорганізації боржника приєднанням до іншого підприємства:

а) борги боржника визнаються безнадійними, оскільки боржник припиняє своє існування;

б) борги боржника погашаються правонаступником, у тому числі й за рахунок особистих коштів правонаступника, якщо недостатньо для цього майна боржника;

в) майнові зобов'язання боржника погашаються правонаступником тільки у межах суми, одержаної від реалізації майна боржника;

г) усі без винятку права і обов'язки боржника переходять до правонаступника.

13. Мораторій на задоволення вимог кредиторів означає:

а) припинення виконання зобов'язань перед всіма кредиторами, як конкурсними, так і поточними;

б) припинення виконання поточних зобов'язань, за винятком зобов'язань з податків і зборів;

в) припинення виконання зобов'язань, які виникли до введення мораторію і строк виконання яких настав;

г) припинення виконання всіх без винятку зобов'язань, які виникли до дня введення мораторію.

14. Мораторій на задоволення вимог кредиторів вводить господарським судом на такій стадії справи про банкрутство:

а) при ухваленні судом рішення щодо відкриття справи про банкрутство;

б) на підготовчому засіданні господарського суду;

в) на попередньому засіданні господарського суду;

г) на заключному засіданні господарського суду.

15. Публікація оголошення про порушення судом справи про банкрутство здійснюється на такій стадії судового процесу:

а) одночасно з подачею заяви до суду про порушення справи про банкрутство;

б) після підготовчого засідання суду і прийняття судом відповідної ухвали;

в) перед введенням мораторію на задоволення вимог кредиторів;

г) після попереднього засідання суду.

16. До боржника господарський суд може:

а) застосувати санаційні процедури;

б) укласти мирову угоду;

в) внести його до реєстру неплатоспроможних підприємств;

г) оголосити підприємство банкрутом.

17. Мирова угода в процесі провадження справи про банкрутство являє собою угоду:

а) між боржником та інвестором про переведення боргу;

б) між інвестором і господарським судом про проведення фінансового оздоровлення боржника;

в) між боржником і кредиторами щодо пролонгації або списання боргу;

г) між боржником і господарським судом про відстрочення початку провадження справи про банкрутство.

18. У проекті мирової угоди подаються пропозиції боржника, а саме:

а) форма платіжних поступок кредиторів;

б) бажаний період пролонгації заборгованості;

- в) бажана сума списання заборгованості з платежів до бюджету;
- г) сума необхідного санаційного кредиту.

19. *Умови мирової угоди поширюються:*

- а) тільки на тих кредиторів, що брали участь у голосуванні;
- б) на всіх кредиторів, у тому числі на тих, що не брали участі у голосуванні;
- в) на всіх кредиторів, у тому числі на тих, що голосували проти;
- г) тільки на тих кредиторів, вимоги яких забезпечено заставою.

20. *При укладанні мирової угоди законодавство встановлює обмеження стосовно такого:*

- а) максимальної суми боргу, до якої може застосовуватись списання;
- б) максимальних строків пролонгації зобов'язань боржника;
- в) окремих зобов'язань боржника, за якими не допускається укладання мирової угоди;
- г) періоду розстрочки боргів.

21. *Затвердження судом мирової угоди на будь-якій стадії банкрутства приводить до таких правових наслідків:*

- а) призначення арбітражного керуючого і передача йому повноважень керівника підприємства;
- б) відновлення всіх повноважень керівника підприємства;
- в) припинення справи про банкрутство;
- г) припинення повноважень арбітражного керуючого.

22. *Мирова угода, укладена в ході провадження справи про банкрутство, може бути розірвана у таких випадках:*

- а) у разі невиконання мирової угоди боржником;
- б) якщо боржник подав недостовірні відомості про свій фінансово-майновий стан;
- в) за відсутності осіб, які мають намір узяти участь у санації боржника;

г) вчинення боржником дій, які завдають шкоди правам та інтересам кредиторів.

23. Які питання розглядаються на попередньому засіданні суду в справі про банкрутство:

- а) призначається керівник санацією;
- б) розглядаються спірні вимоги, за якими були заперечення з боку боржника;
- в) затверджується реєстр вимог кредиторів;
- г) визначається розмір визнаних судом вимог?

24. У ході розгляду судом справи про банкрутство утворення комітету кредиторів:

- а) є обов'язковим, коли кредиторів більш ніж 10;
- б) є обов'язковим, коли кредиторів більш ніж 7;
- в) не є обов'язковим, і рішення про його утворення відноситься виключно до компетенції загальних зборів кредиторів;
- г) не є обов'язковим, і рішення про його утворення відноситься виключно до компетенції суду.

25. При банкрутстві підприємства кожний з кредиторів має таку кількість голосів:

- а) однакову з іншими кредиторами, які включені до реєстру;
- б) пропорційну сумі заявлених вимог кожного з кредиторів до загальної суми вимог кредиторів;
- в) пропорційну сумі визнаних вимог кожного з кредиторів до загальної суми вимог, що включені до реєстру;
- г) по одному голосу на кожного кредитора, що включений до реєстру вимог кредиторів.

26. Призначена господарським судом ліквідаційна комісія виконує такі функції:

- а) управляє майном банкрута;
- б) веде пошук інвесторів;
- в) вживає заходів для стягнення дебіторської заборгованості;

г) затверджує ліквідаційний баланс підприємства.

27. З моменту визнання боржника банкрутом виконуються такі дії:

а) припиняється підприємницька діяльність підприємства;

б) виноситься постанова про ліквідацію юридичної особи;

в) приймається ухвала про санацію підприємства;

г) вважаються такими, що настали, строки всіх боргових зобов'язань банкрута.

28. При банкрутстві підприємства порядок створення і затвердження ліквідаційної комісії такий:

а) створюється власником за згодою кредиторів і затверджується судом;

б) створюється призначеним ліквідатором, узгоджується з комітетом кредиторів і затверджується судом;

в) створюється ліквідатором і затверджується комітетом кредиторів;

г) створюється власником підприємства з своїх або залучених робітників і узгоджується з державним реєстратором.

29. У разі банкрутства підприємства в першу чергу виконуються такі зобов'язання:

а) щодо платежів до бюджету;

б) що забезпечені заставою;

в) що не забезпечені заставою;

г) перед працівниками підприємства.

30. Ліквідаційний баланс підприємства в ході провадження справи про банкрутство затверджується:

а) комітетом кредиторів;

б) ліквідаційною комісією;

в) податковими органами;

г) господарським судом.

7.3. Темы рефератів

1. Фінансова криза на підприємстві: економічний зміст і фактори, що її зумовлюють.
2. Суть, основні завдання та функції фінансового контролінгу.
3. Система раннього попередження банкрутства.
4. Суть та основні завдання санаційного аудиту.
5. Форми, правила і умови фінансування санації підприємства.
6. Визначення потреби в капіталі при проведенні санації підприємства.
7. Внутрішні фінансові джерела санації підприємства.
8. Зовнішні фінансові джерела санації підприємства.
9. Участь кредиторів та інших учасників справи про банкрутство у фінансовому оздоровленні боржника.
10. Фінансова санація за рахунок залучення коштів власників боржника та його працівників.
11. Фінансова санація за рахунок позичок, кредитних та інвестиційних ресурсів.
12. Реструктуризація підприємства, її зміст і порядок проведення.
13. Форми та загальні передумови реорганізації підприємства при санації.
14. Реєстр неплатоспроможних підприємств, фонд стабілізації підприємств і організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних.
15. Спростування майнових дій боржника в процедурі банкрутства.
16. Вирішення соціальних проблем при звільненні працівників або скороченні штату працюючих у процедурі банкрутства підприємства.
17. Форми і методи державної фінансової підтримки підприємств.
18. Функції органів з питання санаційної підтримки державних підприємств.
19. Особливості проведення досудової санації державних підприємств і таких, у статутних фондах яких державна частина перевищує 25 відсотків.

20. Порядок оцінювання вартості майна, яке реалізується в процедурі банкрутства.
21. Порядок проведення торгів з продажу майна при санації і ліквідації підприємств.
22. Особливості продажу на аукціоні, за конкурсом основних засобів, які є державною власністю.
23. Порушення справи про банкрутство за заявою податкових органів.
24. Порядок проведення органами державної податкової служби списання і розстрочення податкової заборгованості платників податків на підставі укладеної мирової угоди у справі про банкрутство.
25. Порядок капіталізації платежів для задоволення вимог, що виникли із зобов'язань банкрута перед громадянами внаслідок заподіяння шкоди їхньому здоров'ю та життю.
26. Податкові аспекти банкрутства та ліквідації підприємства.
27. Вітчизняна практика фінансового оздоровлення підприємств.
28. Зарубіжний досвід санації підприємств.
29. Особливості санації, банкрутства та ліквідації комерційних банків.
30. Порядок розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, які зберігаються на підприємствах, щодо яких порушено справу про банкрутство або які ліквідуються.
31. Порядок контролю за дотриманням ліцензійних умов провадження господарської діяльності арбітражних керуючих.
32. Порядок відшкодування вкладів вкладникам банків-банкрутів.
33. Основні завдання та функції регіональних управлінь з питань банкрутства.
34. Проблеми транскордонних банкрутств.
35. Зарубіжний досвід застосування механізму банкрутства. Розвиток та гармонізація законодавства про неспроможність у Європі.

7.4. Нормативні акти

1. Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” № 2343-XII від 14.05.92 р. (в редакції Закону від 30.06.99 р. № 784-XIV із змінами і доповненнями).
2. Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців” № 755-IV від 15.05.03 р.
3. Господарський процесуальний кодекс України № 1798-XII від 6.11.91 р.
4. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.03 р.
5. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.03 р.
6. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 5.04.2001 р.
7. Закон України “Про банки і банківську діяльність” № 2121-III від 07.12.2000 р.
8. Закон України “Про виконавче провадження” № 606-XIV від 21.04.99 р.
9. Закон України “Про оплату праці” № 108/95-ВР від 24.03.95 р.
10. Закон України “Про професійні союзи, їх права і гарантії діяльності” № 1045-XIV від 15.09.1999 р.
11. Закон України “Про зайнятість населення” № 2787-XII від 17.11.92 р.
12. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав і професійну оцінну діяльність” № 2658-III від 12.07.01 р.
13. Закон України “Про введення мораторію на примусову реалізацію майна” № 2864-III від 29.11.2001 р.
14. Закон України “Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб” № 2740-IV від 20.09.2001 р.
15. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Державний департамент з питань банкрутства” № 533 від 19.04.06 р.

16. Наказ Міністерства економіки України “Про затвердження Типового положення про регіональне (обласне) управління з питань банкрутства Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції” № 266 від 5.12.00 р.

17. Наказ Міністерства економіки України “Про затвердження Положення про порядок формування і ведення єдиної бази даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство” № 77 від 11.04.01 р.

18. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Положення про реєстр неплатоспроможних підприємств і організацій” № 1403 від 25.11.96 р.

19. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Фонд стабілізації підприємств та організацій, внесених до реєстру неплатоспроможних” № 446 від 7.04.98 р.

20. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку проведення досудової санації державних підприємств” № 515 від 17.03.00 р.

21. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку розбронювання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву, які зберігаються на підприємствах, щодо яких порушено справу про банкрутство або які ліквідуються” № 1526 від 17.11.01 р.

22. Наказ Фонду державного майна “Про затвердження Положення про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію” № 1865 від 12.10.01 р.

23. Наказ Фонду державного майна “Про затвердження Положення про порядок погодження планів санації господарських

товариств та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію” № 1809 від 5.10.01 р.

24. Постанова Кабінету Міністрів України “Про порядок надання фінансової підтримки підприємствам” № 645 від 19.09.94 р.

25. Наказ Державної податкової адміністрації України “Про затвердження Порядку проведення органами державної податкової служби прощення (списання) і розстрочення (відстрочення) податкової заборгованості платників податків при укладенні мирової угоди у справі про банкрутство” № 600 від 21.11.2000 р.

26. Наказ Міністерства економіки України “Про затвердження Порядку подання пропозицій господарському суду щодо кандидатур арбітражних керуючих” № 87 від 25.04.01 р.

27. Наказ Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства економіки України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів)” № 72/49 від 4.05.01 р.

28. Наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва і Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України “Про затвердження Порядку контролю за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майном, керуючих санацією, ліквідаторів)” № 22/35 від 13.02.02 р.

29. Наказ Фонду державного майна України “Про затвердження Положення про порядок продажу на аукціоні, за конкурсом основних засобів, які є державною власністю” № 1976 від 22.09.00 р.

30. Наказ Міністерства економіки України “Про Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства” № 10 від 17.01.01 р.

31. Методичні рекомендації робітникам підрозділів організації оперативних заходів зі скорочення податкової заборгованості з виявлення та розкриття злочину, передбаченого ст. 218 КК України “Фіктивне банкрутство”, Лист Державної податкової адміністрації України №1021 від 28.10.02 р.

32. Постанова Кабінету Міністрів України “Порядок капіталізації платежів для задоволення вимог, що виникли із зобов'язань підприємства-банкрута перед громадянами внаслідок заподіяння шкоди їх життю та здоров'ю” № 765 від 06.05.00 р.

33. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження методики оцінки майна” № 1891 від 10.12.03 р.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

- Джунь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: Монографія. – Л.: Інститут технологій бізнесу і права, 2000. – 180 с.
- Законодавство про банкрутство: Зб. нормативних матеріалів і аналітичних статей/ Під ред. О.М. Бірюкова. – К.: Юстініан, 2003. – 456 с.
- Законодавство України з питання банкрутства суб'єктів господарювання: Зб. законодавчих і нормативних актів/ Упорядн. М.І. Камлік. – К.: Атіка, 2003. – 352 с.
- Копилюк О.І., Штангрет А.М. Фінансова санація і банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.
- Нормативне регулювання процедури банкрутства: Зб. документів. – Х.: Райдер, 2003. – 344 с.
- Поддєрьогін А.М., Буряк Л.М., Нам Г.Г. Фінанси підприємств. – К.: КНЕУ, 2002. – 571 с.
- Поляков Б.М. Законодавство України про банкрутство: теорія та практика його застосування. – К.: ТОВ „Видавництво „Юридична думка”, 2005. – 240 с.
- Правові основи підприємницької діяльності: Підручник з навч. курсу “Комерційне право”/ Під ред. В.І. Шакуна, П.В. Мельника, В.М. Поповича. – К.: Правові джерела, 1997. – 780 с.
- Поляков Б.М. Право несостоятельности (банкротства) в Украине. – К.: Концерн “Видавничий дім “Ін Юре””, 2003. – 440 с.
- Терещенко О.О. Фінансова санація і банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.
- Управління фінансовою санацією: Навч. посібник/ В.І. Грачов, І.П. Косарева, В.В. Прохорова, Т.Б. Кузьменко. – Х.: ІНЖЕК, 2004. – 208 с.

З М І С Т

Вступ.	3
1. Правова природа банкрутства.	4
1.1. Поняття і юридичний склад банкрутства.	4
1.2. Принципи правового регулювання відносин банкрутства.	6
1.3. Законодавство про банкрутство в Україні і його основні функції.	8
2. Учасники провадження у справі про банкрутство.	11
2.1. Правове становище боржника і кредиторів.	11
2.2. Інші учасники справи про банкрутство.	13
2.3. Державний орган з питань банкрутства, його функції та повноваження.	14
3. Основні стадії судового провадження у справі про банкрутство.	15
3.1. Заява до суду про порушення справи про банкрутство	17
3.2. Процедура розпорядження майном.	19
3.3. Мораторій на задоволення вимог кредиторів.	23
3.4. Формування і затвердження реєстру вимог кредиторів.	24
3.5. Проведення зборів кредиторів і створення представницьких органів кредиторів.	26
4. Альтернативні варіанти розвитку справи про банкрутство.	27
4.1. Мирова угода.	28
4.2. Судова санація	30
4.3. Санаційна реорганізація.	34
4.4. Ліквідація банкрута.	35
5. Особливості банкрутства окремих категорій суб'єктів підприємницької діяльності.	40
5.1. Банкрутство відсутнього боржника.	40
5.2. Банкрутство містоутворюючих підприємств.	41

5.3. Банкрутство особливо небезпечних підприємств.	42
5.4. Банкрутство сільськогосподарських підприємств і рибних господарств.	44
5.5. Банкрутство страховиків.	45
5.6. Банкрутство професійних учасників ринку цінних паперів.	46
5.7. Банкрутство селянського (фермерського) господарства. .	47
5.8. Банкрутство комерційних банків.	48
5.9. Банкрутство громадянина-підприємця.	51
6. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері банкрутства.	53
7. Завдання для практичних занять.	55
7.1. Контрольні запитання.	55
7.2. Тестові завдання.	57
7.3. Теми рефератів.	65
7.4. Нормативні акти	67
Бібліографічний список.	71

Кашєєва Валентина Юрїївна
Карацева Нєля Захарївна
Трофимова Ольга Кирилївна

ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

Редактор А.М. Ємленїнова

Зв. план, 2007

Підписано до друку 16.10.2007

Формат 60x84 1/16. Папір офс. № 2. Офс. друк

Ум. друк. арк. 4,1. Обл.–вид. арк. 4,62. Наклад 300 прим.

Замовлення 491. Цїна вільна

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського

“Харківський авіаційний інститут”

61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

<http://www.khai.edu>

Видавничий центр „ХАІ”

61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

izdat@khai.edu